ЛИСТЯ ТРАВИ

(переклад Леся Герасимчука, Са Пачико)

Обрані твори

ПОЕЗІЇ ("Листя трави – епіграф")

Нумо, душа моя сказала,
Такі напишемо для тіла мого вірші (бо ми — одне),
Щоб я незримо після смерті повернувся,
Чи через довгий, довгий час, та в інших уже сферах,
Для друзів міг продовжити свій спів
(Усе згадавши в ньому: персть земну, дерева, вітер, бурхливі хвилі),—
Коли б то не було — приємно це: я усміхаюсь, можу вести далі.
Коли б то не було, мої зі мною вірші... та передусім
Я їх присвячую душі і тілу, додаючи своє ім'я:
Уолт Уїтмен

ЧИТАЮЧИ КНИЖКУ

Читаючи книжку, славетний життєпис...—
І це (кажу я) автор справді називає людським життям?
Невже, коли я помру і мене не буде, хтось так само опише й моє життя?
(Ніби хтось по-справжньому знає щось про моє життя,—
Навіть я сам думаю часто, що знаю насправді мало
чи й зовсім нічого про власне життя;
Лише кілька натяків,
кілька невловних розпливчастих здогадів, іносказань,
Які я намагаюся нині позбирати докупи для себе самого).

КНИГА І. ПРИСВЯТИ.

ЄДИНІЙ СУТІ Я СПІВАЮ

Єдиній суті я співаю, простій окремій особі
Все ще вимовляю слово "Демократія", слово "Гуртом"

Фізіології, з потилиці до п'ят співаю я,
Не лише фізіогномії, не лише мозку, як гідному Музи, я кажу
що Постать досконала є надзвичайно гідною,
Жіночне рівне з Чоловічим, співаю я.

Життю в неосяжній пристрасті, в пульсації та силі,
Безжурному, відкритому для вчинків, скерованих законом дивовижним,
Новітній Людині співаю я.

ТОБІ, О СПРАВА СТАРОВИННА

Тобі, о справа старовинна!
Ти незрівнянна, запальна, хороша справа,
Ти жорстока, безжалісна, солодка ідея,
Безсмертна крізь віки, племена, землі,
Після незвично похмурої війни, великої війни за тебе,
(Я думаю, всі війни крізь весь час, насправді билися і
будуть дійсно битися за тебе)
Тобі ці пісні, вічний марш – тобі.

(Війна, о солдати, не сама по собі
Більш, більше, набагато більше невимовно стоїть чекаючи позаду,
а зараз наступає в цій книзі)

Ти світило з безлічі світил!
Ти кипляча основа! Ти гарно підживлений, прихований зародок! Ти
центр!
Навколо ідеї про тебе оберталася війна,
Зі всією її люттю, і несамовитою грою причин,
(З величезними наслідками, що настануть через тричі тисячу літ)
Цей речитатив для тебе, – моя книга і війна – одне єдине,
Злилися в цьому дусі я й моє, я ніби спір зав'язаний на тебе,
Як колесо круг вісі крутиться, так книга ця ненавмисно
крутиться навколо ідеї про тебе

КОЛИ ЧИТАВ Я КНИГУ

Коли читав я книгу, знаменну біографію
І це ось те (кажу я), що автор назива людське життя?
І що, так хтось, як я помру, й моє опише життя?
(Немов би будь-хто дійсно знає щось про моє життя,
Ні, ба, навіть сам я часто міркував, що знаю мало,
чи нічого про справжнє моє життя,
Лиш декілька підказок, декілька невиразних штрихів і натяків
Я сам шукаю креслення мого шляху)

ПОЕТАМ ПРИЙДЕШНІМ

Поети прийдешні! промовці, співаки, музики що прийдуть!
Не день сьогоднішній виправдає мене та відповість навіщо я є,
Але ви, кров нова, природня, атлетична, континентальна, величніша ніж ми знаємо.
Озвіться! ви повинні мене виправдати.

Проте, я сам напишу одне чи два слова підказки для майбутнього,
І ось, я виринаю лиш на мить, викочуюсь – і поспіхом вертаюся у морок.

Я – чоловік, що неквапливо сам прогулюється зовсім без зупинки,
на тебе кине випадковий погляд, а після відверне своє лице,
Залишивши тобі всі спроби знайти та визначити його риси,
Чекаючи основних вчинків від тебе.

КНИГА 2

ВИХОДЕЦЬ З ПОМЕНОКУ

(Скорочено)

1

Виходець з рибоподібного Поменоку, де народився я,
Викоханий та вирощений досконалою матір'ю,
Після мандрів багатьма країнами, закоханий в багатолюдні бруківки,

Мешканець Манхетена, мого міста, чи південних саван,
Чи солдат на привалі, чи носій мого ранця та пістоля, чи гірник в Каліфорнії,
Чи селюк з мого дому, з Дакотських лісів, що годував мене м'ясом, поїв мене з джерела,
Чи відлюдник, розмірковуючий та медитуючий в глибокому самозаглибленні,
Вдалині від мінливих хвилювань дзвенячої юрби, блаженний і щасливий,
Усвідомив він свіжість свободи, даровану течією Міссурі,
усвідомив могутність Ніагари,
Усвідомив стадо бізонів на пасовищі, волохатих та твердогрудих биків,
Чи землю, скелі, переживання травневих квітів, зорі, дощ, сніг, моє здивування,
Дослідив він відтінки пісень пересмішника та політ гірського яструба,
І чув незрівнянну світанкову пісню самітного дрозда з болотного кедру.
Самітник, співаючий на Заході, я починаю Новий Світ.

2

Перемога, єдність, індивідуальність, час,
Непорушні угоди, багатства, таємниця,
Вічний прогрес, космос, та новітні повідомлення.
Це і є життя,
Ось воно розвилося по всій площині після таких тяжких судом та конвульсій.

Яке чудернацьке! Яке непідробне!
В підніжжі – дивовижна земля, над головою – сонце.
Дивися – обертається земна куля,
Прадавні материки з'єдналися разом
Теперішні та майбутні континенти, північ та південь з'єднані перешийками.

Поглянь, широкі бездоріжні простори,
Мов уві сні змінилися, вони швидко наповнюються [життям>,
Величезні маси виходять на їх поверхню,
І ось вони вже покриті першопрохідцями, митцями, установами, знаннями.

Поглянь-но уявою крізь час,
На моїх безкінечних слухачів.

Твердим та розміреним поступом вони крокують, вони ніколи не зупиняться,
Низка людей, Америкanос, сотні мільйонів,
Ось одне покоління зіграло свою роль і пішло,
Інше покоління зіграло свою роль і пішло слідом,
З обличчями, направленими на мене з всіх сторін, щоб чути,
Зором зосередилися на мені.

3
Америкanос! завойовники! марш людяності!
Передові! століть марші! Визволителі! Маси!
Для вас зміст моїх пісень.

Пісень про прерії,
Пісень про Міссісіпі, що без кінця тече до Мексиканського моря,
Пісень про Огайо, Індіану, Іллінойс, Айову, Вісконсін та Мінесоту,
Пісень, що виходять з центру, з Канзасу – і далі по усіх усюдах,
Вибухові імпульси невпинного вогню, що оживляє все.

4
Візьми мої листя, Америко, візьми їх Північ і візьми їх Південь,
Хай вони всюди будуть довгожданими, бо це ваші власні нащадки,
Огорни їх Захід і Схід, бо вони огорнуть вас,
І ви, попередні <листя>, з любов'ю поєднайтеся з ними, бо вони з любов'ю єднаються з вами.

Я линув до старих часів,
Я вчився біля ніг величних майстрів,
І зараз, якщо б можливо – О хай би величні майстри повернулися і вивчали мене.

Іменем Штатів <запитую>: чи можу я зневажати древністю?
Чому ці діти древності виправдовують її?

5
Поети померлі, філософи, ксьондзи,
Великомученики, митці, винахідники, уряди стародавні,
Ті, хто сформував мову на інших берегах,
Народи колись могутні, а зараз ослаблі, розпотрошені чи спустошені
Я не можу продовжити, доки я не віддам шани тому, що ви нам лишили,
Я насолоджуюся цим [спадком>, він чудовий (я ненадовго занурився в нього)
Думаю, не потрібно ніщо звеличувати, ніщо не заслуговує на більше, ніж має.
Ретельно переглянувши старовинні часи, я відпустив їх,
Я лишився тут, на своєму місці, з моїм сьогоденням.

Це територія жіночого і чоловічого,
Це його і її спадок – весь світ, це полум'я тілесне,
Це духовне, що перекладено [в тілесне>, зрозуміле і відкрите всім
Вічна турбота, довершеність видимих форм
Задоволення, крок уперед після затяжної паузи,
Так, вона прийде, моя володарка — душа

6
Душа,
Навіки вічні – довше, чим земля буде коричневою та твердою,
довше, чим у воді будуть приливи та відливи.
Я складатиму поеми матерії [плоті>, бо я вважаю,
що це найбільш духовні поеми,
І ще я складатиму поеми моєму тілу та смертності,

Бо лиш так, думаю я, можна написати мені поеми про мою душу та безсмертя.

Я складу пісню про ці Штати, що жоден штат
ні при якій умові, не може підкорити інший штат,
І я складу пісню, про дружність вдень та вночі
між всіма Штатами, та між любими окремими штатами,
І я складу пісню до вух Президента, наповнену зброєю та загрозливими натяками,
І за зброєю – незліченні невдоволені обличчя;
І пісню складу я Одному, зліпленому з іншого тіста,
Ікластий та блискучий Один, його голова вище всіх,
Рішучий, войовничий Один разом з усіма і над всіма,
(Може в когось великий зріст, але він – над всіма.)

Я визнаю кожну сучасну країну,
Я відстежую географію всього світу та вітаю
люб'язно кожне місто велике та маленьке,
І працьовитість! Я наповню мої поеми з вашого героїзму
на землі та на морі,
І я доповім про весь героїзм з американської точки зору.

Я заспіваю пісню товаришуванню,
Я покажу, як один нарешті згуртує всіх,
Я вірю, що всі, що шукали їх ідеал мужньої любові
вкажуть на мене,
Тому я вирішив, хай вогонь з мене горить полум'яно,
навіть загрожуючи поглинути мене,
Я розбурхую цей, надто довго тліючий вогонь,
Я даю йому повну свободу,
Я напишу благовісну поему товаришу та коханню,
Хто, якщо не я, зрозумів кохання з всіма його печалями та радостями?
Хто, як не я, буде поетом товаришів?

7

Я легковажу на походження, вік, расу,
Я зближуюсь з людьми, з їх власним духом,
Це символ необмеженої віри.

Усім! Усім!* хай інші ігнорують, що є в них,
Я напишу поему злу, я його також урочисто відзначу,
Я й сам наповнений і добром і злом, і моя нація так само – і я підтверджую
цей факт – немає зла,
(Чи якщо є, тоді скажу я так: чи важливіше тобі, а чи землі, а чи мені воно за всі інші речі?)

Я, що вів багатьох і що сам йшов за багатьма, урочисто відкриваю віровчення, я
спускаюся на арену,
(Так може бути, що призначено мені гучно кричати там,
горлати переможно,
Хто знає? може цей мій крик злетить від мене і ширятиме над всім.)

Ось це усе не просто так,
Я кажу: уся земля, всі зорі в небесах – для цього віровчення.

Я кажу: ні одному, ніколи не було достатньо напів-віри,
Ніхто, ніколи не обожнював, не вірив пів-достатньо,
Ніхто не міркував, наскільки божественний він сам, і наскільки безхмарне майбутнє.

Я кажу: ця істинна і незмінна шляхетність цих Штатів мусить бути їх релігією,
Протилежні риси не істині і не шляхетні;
(Ні характер, ні життя – достойним не буде без цієї релігії,
Ні земля, ні чоловік чи жінка – <ніщо> без цієї релігії.)

*в оригіналі – латиною: Omnes! Omnes! – всякий, всі, загалом

8

Що робиш ти, юначе?
Чи ти такий серйозний, чи відданий літературі, науці, мистецтву, коханню?
Цим очевидним речам, політиці, точкам зору?
Твої амбіції чи справи – що це може бути?

І все це добре – проти я ні слова не зроню, я також їх поет,
Але ж дивись! дуже швидко згасне спалене у ім'я релігії,
Не всяка річ варта цілопалення, невловимий вогонь – основа життя на землі.
Будь-що більше ніж релігія.

9

Що ти шукаєш так задумливо і тихо?
Що тобі треба, камерадо*?
Дорогий сину, чи ти не думав, що це любов?

Слухай любий сину – слухай Америку, її дочок чи синів,
Це боляче – бурхливо кохати чоловіка чи жінку, а ще це задоволення, це чудесно,
Але, є дещо інше надзвичайно велике, що повністю дорівнює коханню,
Це величне, надприродне, що охоплює все і підходить всім
---
*Камерадо – букв.: товариш, друг, напарник.
Сучасне сленгове "камрад" теж має такі-ж значення

10

Ти знай, лише для того, щоб окропити землю зародками величнішої

релігії,
Подальші пісні, кожну в її власному звучанні, співаю я.

Мій товариш!
Розділи зі мною дві величних речі, і третю більшу за них,
і більш чудову,
Велич Кохання і Демократії, і велич Релігії.

Сумбурний мій склад, видимий і невидимий,
Таємничий океан, куди впадають потоки,
Пророчий дух матеріального, мінливі спалахи навколо мене,
Живі сутності, індивідуальності, зараз, безсумнівно, оточують нас,
в атмосферах, яких ми ще не пізнали,
Зв'язок щоденний і щочасний не полишає мене,
Ці примхи, ці непрозорі натяки мені.

Не людина, щоденні поцілунки якої пам'ятаю ще з дитинства,
Що вдихнула і вплела в мене те, що тримає міцно біля неї
набагато сильніше ніж я прив'язаний небесами і всім духовним світом,
Все це пройшло через мене і радить мені теми [моїх віршів>.

О ці теми-рівняння! О дивовижні пошуки спільного знаменника!
Трелі під сонцем, що супроводжують ранок, чи полудень, чи надвечір'я,
Поетична музика долинула крізь віки, і зараз розливається тут,
Я взяв ваші сміливі і складні акорди, своє додав до них і
весело відпустив їх уперед, <в майбутнє>.

11
Якось ходив я Алабамою, моя звична ранкова прогулянка,
Я бачив там самку пересмішника, що сиділа в гнізді
на вересі висиджувала яйця.

Я й самця її бачив,
Я зупинявся послухати його, був зовсім поряд, він наповнював повітрям

свій зів
і щасливо співав.

І доки я стояв, я раптом зрозумів, що насправді він співав
не для тієї миті,
Не для свого товариша, не для себе, не для того, щоб дзвеніла луна,
Але тонко, непомітно, за той бік
Наповнював, передавав і дарував свої таємниці тим, що мали народитися.

12
Демократія! я зовсім поряд з тобою, я наповнив легені твоїм повітрям,
і щасливо співаю.

Моя жінка*! Для нащадків наших і не наших,
Для тих, хто належить сьогоденню і тим, хто прийде,
Я тріумфую, я готовий зараз для них витрясти піснеспіви могутні
і величніші за те, що чула вся земля.

Я складу пісню про пристрасть і прокладу їй дорогу,
І вашим пісням-вигнанцям незаконним, що їх я уважно вдивився у ваших рідних очах,
і беру вас з собою, так як і все.

Я складу правдиву поему багатству,
Заробітку для тіла та думок, що був би стабільним, і щоб збільшувався
і щоб не розсіявся по смерті;

Я виллю егоїзм, і покажу, що це – основа всього, я буду
бардом індивідуальності,

І ще, я покажу, що чоловіче та жіноче однакові, рівні
один одному,
І статеві органи та пози! чи ж не ви сконцентровані в мені, і я рішуче
розкажу про вас сміливим, чистим голосом, доведу вашу славетність,

І ще, я покажу, що ці органи досконалі вже зараз, і
не будуть нічим в майбутньому,
І ще, я покажу, що щоб не трапилося з кимось, це може привести
до чудових наслідків,
І ще, я покажу, що з того, що може трапитися найпрекрасніше – смерть,
І ще, я переплету, перепрошию мої поеми цим часом і подіями
згуртую,
І що всі речі в усесвіті є досконалими відображеннями, кожна
є клоном іншої.

Я не буду складати віршів з посиланнями на частини,
Але я складу поеми, пісні, думи, посилаючись на ціле,
І я не буду співати, зіславшись на один день, але дам посилання
на всі дні,
І я не створю поеми, ані частини поеми без
лінків на душу,
Тому що, поглянувши на всі об'єкти всесвіту, я зрозумів
немає ані пилинки, ані часточки яка б не посилалася на душу.

---

*в ориг. – Ma femme (фр.) – Моя дружина

13

Хтось задавався питанням як побачити душу?
Поглянь, твоє власне тіло та вираз обличчя, на особистості, субстанції,
тварин,
дерева, стрімкі водограї, скелі та піски.
Все наповнене духовною радістю і майбутнє її випромінює;
Чи може справжнє тіло колись померти та бути похованим?
Твоє справжнє тіло, та будь яке чоловіче, жіноче справжнє тіло,
Часточка за часточкою хоче уникнути руки патологоанатома і
шліфується сферами,
Несе в собі все, що накопичилося в ній — від моменту народження до
моменту смерті.
Не роздруковані шаблони повертають її враження, її зміст, основні
співвідношення,

Більше за чоловічу субстанцію та життя або жіночу субстанцію і життя повертається у тілі та душі,
Байдужій до смерті і після смерті.
Пам'ятай, тіло включає і само є вмістилищем, основою співвідношень, і включає і само є душею;
Хто б ти не був, як прекрасно, як чудесно твоє тіло і всяка твоя часточка!

ПІСНЯ ПРО СЕБЕ
(переклад Леся Герасимчука)

Твір подано повністю.

1

Себе я оспівую, себе я славлю,
І що прийнятне для мене, приймете й ви,
Бо кожний атом, що належить мені, і вам належить.
Я блукаю й кличу душу свою,
Нахиляюсь, блукаючи навмання, розглядаю літню травинку.
Мій язик, кожний атом крові моєї створені з цієї землі,
з цього повітря;
Народжений тут від батьків, народжених тут від батьків,
теж тут народжених,—
Я, тридцятисемирічний, цілком при здоров'ї, нині розпочинаю цю пісню
І сподіваюся не скінчити до смерті.
Вірування та школи без господаря,
Відступивши на хвильку, вдовольняються тим, що є, але не забуті,—
їх прихищаю, правильні й хибні, хай говорять, як заманеться:
Природа без стриму сповнена сил первісних.

2

В оселях, в кімнатах повно парфумів, полиці заставлені ними,
Я вдихаю цей пах, знаю його та люблю;

І дистилят сп'янив би мене, але я не допущу до цього.
Атмосфера — це не парфуми, вона не має і присмаку дистиляту,
вона без запаху,
Я вустами її вбираю, я закоханий в неї довіку,
Я піду до берега біля лісу, роздягнуся, лишуся голий,
Я нестямно жадаю контакту із нею.
Пара подиху мого,
Відлуння, дзюркіт, приглушений шепіт, корінь любовний,
шовкова нитка, розгілля, виноградина,
Вдих мій та видих, биття серця, крові плин та повітря в легенях,
Дух зеленого та сухого листя, узбережжя, каміння темнавого в морі,
сіна в клуні,
Звуки вивергнутих моїм голосом слів, підхоплених поривами вітру,
Легкі поцілунки, обійми, рук затискання довкола,
Гра світла й тіні на дереві, коли похитується гілля розлоге,
Радість на самоті, чи в гаморі вулиць, чи в полі, на схилах пагорбів,
Відчуття здоров'я, трель полуднева, пісня про те, як я з ліжка
встаю і стрічаю сонце.
Ти гадав, що тисяча акрів — багато? Гадав: земля — це багато?
Ти так довго вчився читати?
Ти так пишався тим, що почав розуміти вірші?
Побудь цей день і цю ніч зі мною —
і ти заволодієш джерелом усіх віршів,
Твоїми стануть всі блага землі і сонця (а ще ж є мільйони сонць);
Ти більше не братимеш нічого з других чи третіх рук,
не дивитимешся мертвих очима,
не живитимешся привидами з книжок;
Ти й моїми не дивитимешся очима, і не з моїх рук братимеш все,
Ти сам слухатимеш усе, що довкола, сам відокремиш усе від себе.

3

Я чув, що балакали балакуни про початок і про кінець,
Але мова моя не про початок а чи кінець.
Ніколи не бувало більше зачать, ніж є нині,

Ані юності чи старості — більш, ніж нині,
Ані досконалості ніколи не буде більше, ніж є нині,
Ані раю, ні пекла не буде більше, ніж нині.
Спонука, спонука, спонука,
Вічна спонука світу: роди!
З імли протилежні та рівні єства проступають,
завжди — матерія і зростання, завжди — стать,
Завжди сплетіння ідентичності, завжди відмінність,
завжди нове покоління.
Не варто про це говорити докладніше,
адже вчені й невчені відчувають, що все це так.
Впевнено, твердо і прямо, кріпленням скуті могутнім,
Дужі, як коні, горді, палкі,—
Тут ми удвох стоїмо: я і ця таємниця.
Ясна й духмяна моя душа, ясне й духмяне все, що не моя душа.
Хто не має одного, той не має і другого; невидиме доводиться видимим,
Доки й воно невидимим стане і, в свою чергу, доведене буде.
Виставляючи краще, відділяючи краще від гіршого, вік дошкуляє вікові,
Я ж бо, знаючи цілковиту гармонію та безсторонність речей, мовчу,
поки сперечальники сперечаються, купаюсь і милуюся собою.
Вітаю кожний орган і все, що мені належить,—
чи будь-кому, хто щирий і чистий;
Жодного дюйма поганого, ані часточки дюйма, і жодна часточка дюйма
хай не буде любіша мені за іншу.
Я вдоволений,— дивлюся, танцюю, сміюся, співаю;
Обнявши мене, спить любов моя поруч всю ніч,
а досвітком потай відходить,
Кошики, вкриті білими рушниками, лишивши,
що собою виповнюють весь будинок.
Може — не приймати, не усвідомлювати, зір свій картати,
Щоб не проводжав її по дорозі,
А все розклав, вирахував до цента
Точну вартість одного й точну вартість двох і що по чім буде?

Стрічні й цікаві круг мене,
Перехожі, вплив на мене дитинства, району, міста, держави, де я живу,
Останні події, відкриття, винаходи, товариства, автори давні й нові,
їжа, одяг, приятелі, зовнішній вигляд, компліменти, податки,
Справжня чи уявна байдужість чоловіка чи жінки, що я люблю,
Хвороба когось із рідних чи моя власна, погані вчинки, втрати,
брак грошей, зневіра чи захват,
Битви, жахи війни братовбивчої, лихоманка сумнівних новин,
нежданні події,—
Усе це приходить до мене і вночі й знову іде від мене,
Але все це не Я.
Осторонь метушні стоїть моє Я,
Стоїть раде, привітне, співчутливе, дозвільне, єдине,
Дивиться вниз, випростується чи руку згинає на незримій опорі,
Голову набік схиляє — цікаво, що ж буде,
Водночас і в грі, і поза грою, спостерігає, дивується нею.
Озираючись, бачу, як я пробивавсь крізь імлу
з мовознавцями та сперечальниками,
Не кепкую, не сперечаюсь,— я спостерігаю та жду.

5

Душе моя, в тебе вірю, моє друге Я не повинне змалюватися до тебе,
І ти не повинна змалюватися до нього.
Побайдикуй на траві зі мною, вивільни свій голос,
Не слова, не музика, не рими потрібні мені, не звичаї, не казання,
хай навіть найкращі,—
Лише люляння голосу твого рокітливого.
Пригадую, ми якось лежали такого ж прозорого літнього ранку,
Ти притулилась головою мені до стегон і легко повернулася на мені,
Розкрила мені на грудях сорочку і язиком припала до гожого серця,
І вгору дотяглася до бороди, і вниз — до самісіньких стіп.
Десь узялись і вгорнули мене мир і знання, що все на землі минуще,
І вже я знаю, що божа рука — це моя обітниця власна,
І вже знаю, що дух божий — це брат мій рідний,

І що всі чоловіки рожденні — теж мої браття,
і всі жінки — сестри мої та кохані,
І що основа творіння — це любов,
І що незліченні стебла, прямі чи похилі, в полях,
І брунатні мурахи в переходах своїх під травою,
І лишайники моховиті сточених плотів, і купи каміння, і бузина,
й дивина, і лаконос.

6

Спитала дитина: "Що таке трава?" — і повні жмені мені простягла.
Що відповісти дитині? Не більше за неї я знаю, що таке трава.
Може, це вдачі моєї прапор,
із зеленої — кольору надії — тканини зітканий.
А може, це хустинка від бога,
Напахчена, навмисно зронена в подарунок нам, на згадку,
Десь у куточку й вензель власника,—
щоб помітили ми, звернули увагу, запитали — чия?
А може, трава — й сама є дитина, зрощене немовля зелені.
А може — це ієрогліф один і той самий,
Що означає: "Росту, де багато землі й де мало,
Між чорними та білими людьми;
Хай то буде канадець, вірджінець, конгресмен чи негр,—
всім даю я одне і однаково всіх приймаю".
А тепер вона мені здається гарним, непідстриженим волоссям могил.
Я буду ніжний з тобою, траво вруниста,
Може, ти ростеш із грудей юнаків,
Може, я полюбив би їх, якби знав їх раніше,
Може, ти проросла із старих, чи з немовляти,
що недовго пробуло біля материнського лона,
Може, ти і є материнське лоно.
Ця трава надто темна,
вона не могла вирости з сивих голів материнських,
Вона темніша за безбарвні бороди стариків,
Затемна, щоб вирости з блідо-рожевих піднебінь.

О, я чую нарешті, що незліченні язики трави промовляють,
І відчуваю, що недарма вона проросла з піднебінь.
Коли б то я міг тлумачити її невиразні слова
про юнаків і юнок умерлих,
А також про дідусів і бабусь, і про немовлят,
що недовго пробули біля материнського лона.
Що, по-твоєму, сталося з юнаками й старими?
І що, по-твоєму, сталося з жінками й дітьми?
Вони живі й десь їм незле ведеться,
Найменший паросток свідчить, що смерті немає насправді,
А якщо вона й була, то вела за собою життя,—
смерть не чигає в кінці шляху, щоб життя зупинити,
Смерть гине сама при появі життя.
Усе рине вперед і вшир, ніщо не щезає,
Померти — це не те, що ти думав, це краще.

7

Чи ти гадав, що народитись — це щастя?
Чимшвидше тобі розкажу, що померти — таке саме щастя, і я це знаю.
Я вмираю із умирущим, народжуюсь із щойно обмитим немовлям,
я не вміщаюся між своїм капелюхом і черевиками,
Я розглядаю різні речі, нема двох однакових, і всі вони добрі,
Добра земля і добрі зірки, і все, що належить їм, добре.
Я не земля і не належу землі,
Я товариш і побратим людей,
і всі вони так само безсмертні й незглибимі, як і я
(Лише не знають, наскільки вони безсмертні, а я знаю).
Кожен рід промовляє за себе й за своїх, за мене —
мої чоловіче й жіноче начала,
За мене — ті, що були хлопцями, і ті, що люблять жінок,
За мене — гордий той чоловік, що відчуває, як дошкуляє зневага,
За мене — кохана і стара діва, за мене — матері й матерів матері,
За мене — губи, що усміхалися, очі, що сльози ронили,
За мене — діти й ті, що дітей народжують.

Скиньте шати! для мене ви не винні, не змарнілі, не відторгнені,
Я однаково добре бачу крізь тонке сукно і крізь льон,
Я кругом — чіпкий, жаждивий, невтомний, неможливо мене позбутись.

8

Немовля спить у колисці,
Я відхиляю серпанок і вдивляюся довго, і тихо відганяю мух.
Юнак і рум'яна дівчина звернули на пагорб, порослий чагарями,
Згори я їх добре бачу.
Самогубець простерся па закривавленій підлозі спальні,
Я бачу труп, злипле волосся, помічаю, де впав пістолет.
Гомін вулиці, шини карет, стукіт підборів, перехожих розмови,
Важкий омнібус, візник пальцем кива: "підвезти?",
цокіт підків на гранітних прогонах,
Сани, дзвіночки, жарти, сніжки,
"Ура" улюбленцям публіки, лють обурених юрб,
Вітер відкинув фіранку на ношах, хворого несуть до лікарні,
Зустріч ворогів, несподівана лайка, удари й падіння,
Збуджений натовп, полісмен із зіркою
квапливо проштовхується досередини,
Незворушне каміння, що стільки відлунь приймає і повертає,—
Які стогони пересичених чи голодних,
що падають від сонячного удару чи серцевого нападу,
Які крики жінок, що в них раптово почалися перейми,
і що народжують, поспішаючи додому,
Які живі й поховані слова ще бринять тут, які зойки,
пристойністю стримані,
Арешти злочинців, зневага, пропонується зрада подружня, згода,
відмова презирливо скривлених губ,—
Я пам'ятаю все це, чи вигляд, чи відгук цього —
я приходжу і геть іду.

9

Важкі двері стодоли відчинені і чекають,
На хурах повільних сіно,
Чисте світло грає на суміші брунатно-сірого та зеленого,
Нові оберемки щільно лягають на злежалий сінник.
Я там, я — помічник, я приїхав, лежачи на сіні,
Я відчував м'які поштовхи, ногу за ногу заклавши;
Я зістрибую з балок, хапаючи тимофіївку й конюшину,
Стовбула скочуюсь, і сіно набивається мені у волосся.

10

У пущах диких та в горах сам-один я полюю,
Блукаючи, дивуюсь легкості та радості своїй,
Надвечір обираю затишну місцину, щоб перебути ніч,
Багаття розкладаю і свіжу здобич смажу,
Засинаю на купі листя, а поруч — собака мій та рушниця,
Кліпер американський "небесні" вітрила нап'яв,
бризки здіймає і лине легко за вітром,
Очі мої вгледіли землю,
я згинаюся за штурвалом чи кричу радо з палуби.
Човнярі та ловці молюсків рано встали й зайшли по мене,
Я заправив холоші в чоботи й рушив, і ми чудово час провели;
Шкода, що тебе не було з нами біля казанка, де юшка варилась.
Я бачив, як звіролов просто неба
справляє весілля на далекому заході, а наречена в нього червоношкіра,
Батько її сидів з друзями, схрестивши ноги, і мовчки курив,
на ногах у них мокасини, грубе пончо на плечах,
На березі сидів звіролов, убраний в шкури,
розкішна борода і кучері ховали шию, він тримав молоду за руку,
Довгі вії у неї, голова непокрита, пряме й жорстке волосся
спадало на жагуче тіло й сягало землі.
Раб-утікач до мого дому підійшов і спинився надворі,
Я почув, як затріскотів хмиз під ногами у нього,
Крізь відчинені двері кухні побачив, що знесилений він і кульгає,
Я вийшов до нього — він сидів на колоді,—

завів його в дім, заспокоїв,
Приніс води й налив у ночовки,
щоб обмив він спітніле тіло і зранені ноги,
Дав кімнату йому поруч з моєю, дав йому грубий і чистий одяг,
І пам'ятаю добре, як бігали очі його та як він ніяковів,
І пам'ятаю, як прикладав йому пластир до саден на кісточках і на шиї;
Він тиждень пробув у мене, поки оклигав і подався на північ,
Він поруч зі мною сидів за столом, а моя крем'яна рушниця стояла в кутку.

11

Двадцять вісім молодиків купається біля берега,
Двадцять вісім молодиків, і всі такі дружні,
Двадцять вісім років жіночого життя і всі — самотні такі.
В неї гарний домок на високому березі,
Вродлива і пишно вбрана, вона ховається за віконницями.
А хто ж із молодиків їй найлюбіший?
Ох, і найнепоказніший із них — вродливець для неї.
Куди ж ви, пані? адже я вас бачу:
Ви хлюпочетесь там, де й вони, у воді, хоч не вийшли з кімнати.
Пританцьовуючи й сміючись, пройшла берегом двадцять дев'ята,
Ті не бачать її, а вона їх бачить і любить.
Блищать у молодиків мокрі бороди, і вода стікає з довгих чубів,
Дзюрки біжать по тілах.
І так само біжить у них по тілах рука незрима,
Тремтячи, пробігає все нижче від скронь до ребер.
Молодики на спині пливуть, білими животами до сонця,
і не питаються, хто тулиться до них так міцно,
І жоден із них не знає, хто це, задихаючись, дугою схилився над ним,
І не думає жоден, на кого хлюпає бризками.

12

Хлопець-різник скидає одіж, у якій різав худобу,
чи гострить ножа за прилавком на базарі,
Я сповільнюю ходу, тішачись його дотепною мовою,
я люблю, як він танцює.
Ковалі — вугілля в'їлось у зарослі волоссям груди —
обступили ковадло,
У кожного ковальський молот, усі працюють надворі,
бурхає полум'я в печі.
З притрушеного попелом порога я стежу за їхніми рухами,—
У них стан гнучкий пасує до рук могутніх,
Опускається молот, він б'є так неквапно, вій б'є так певно,
Не поспішають вони, ударяють по черзі.

13

Негр цупко тримає віжки четверика,
хитається камінь на ланцюгу під хурою,
Негр виїздить з каменярні на довгій хурі, несхитний, ставний,
ногою зіперся на передок,
Блакитна сорочка відкриває могутню шию та груди,
вона висмикалася з-під пояса
й вільно спадає на стегна,
Погляд у нього спокійний і владний, він заломлює капелюха набакир,
Сонце падає на кучеряве волосся і вуса, падає на чорноту
довершеного й прекрасного тіла.
Я дивлюсь на цього мальовничого велета, я люблю його,
і я не встою на місці,
Йду поруч із його четвериком.
У мені недремний той, хто леліє життя,—
чи вперед я йду, чи вертаюся рвучко назад,
Ні старих, ні молодших за себе я не минаю, ні людини, ні речі,—
Все приймаю до себе й до пісні цієї.
Ви, бики, що гримкочете ярмом та ланцюгом
чи спочиваєте в затінку під деревами,—
що ви хочете сказати очима?

Мабуть, більше за те, що я досі встиг прочитати.
Хода моя в далекій моїй цілоденній дорозі
наполохала каролінського качура й качку,
Вони вгору здіймаються разом і кружляють поволі.
Я вірю в ці мети крилаті,
І визнаю червоне, жовте, біле, що грають в мені,
І розглядаю уважно зелене й фіалкове, й густе верховіття,
І не назву черепаху нікчемною за те, що вона — черепаха,
І сойка в гаях не вивчала гам, а гарно, як на мене, співає,
І погляд кобили гнідої виганяє з мене глупоту ганебну.

14

Дикий гусак веде табун свій крізь прохолодну ніч,
Я-гонк! — він кричить, і це лунає для мене як заклик,
Дурень назве це безглуздям, але я, наслухаючи пильно,
Розумію, куди й навіщо він кличе,— туди, в це зимове небо.
Прудконогий північний лось, кіт на порозі, синиця, степовий собака,
Льоха, що рохкає, коли поросята сіпають за соски,
Індичка, що виводок свій крильми затуляє,—
Я бачу в них і в собі один і той самий вічний закон.
Тільки торкнуся землі ступнею, звідти так і зринуть сто любовей,
Перед ними нікчемніє все, що я можу про них розповісти.
Я закоханий в тих, хто росте на привіллі,
В людей, що живуть серед стад, серед морів чи лісів,
В суднобудівників, стерничих, дроворубів,
теслів із сокирами та молотками, погоничів,
І тиждень за тижнем я їв би і спав би разом із ними.
Що найзвичайніше, найпростіше, найближче і найприступніше,—
це моє Я,
Я, що робить свої ставки, витрачаючись, щоб виграш великий здобути;
Чепурюся, щоб подарувати себе першому, хто схоче мене взяти,
Я не прошу небеса спуститися на догоду моїй волі,
Добру волю свою роздаю всім щедро, назавжди.

15

Чисте контральто співає на хорах,
Тесля теше дошку, співає залізко фуганка, і дикий звук його стає
дедалі вищий,
Одружені й неодружені діти їдуть до своїх батьків
на обід в день Подяки,
Лоцман стежить за віссю повороту, впевненою рукою править,
Матрос стоїть прив'язаний на вельботі,
спис і гарпун його напоготові,
Мисливець, що вирядився на качок, минає тихі й насторожені затони,
Диякони біля вівтаря руки схрестили, їх висвячують,
Юна пряля ходить вперед-назад під дзижчання великого колеса,
Фермер зупиняється біля паркану, йдучи на недільну прогулянку,
і дивиться на овес і жито,
Сновиду відвозять нарешті до психіатричної лікарні
(Ніколи він більше не спатиме, як звик, у маминій спальні в котеджі),
Сивий вилицюватий складальник схилився над касою,
Він сліпає над рукописом, жуючи тютюн;
Скалічені кінцівки прив'язані до операційного столу,
Відтяте падає жахно в відро;
Дівчину-квартеронку продано з молотка,
п'яниця куняє біля грубки в шинку,
Машиніст засукує рукава, полісмен обходить свою дільницю,
прибрамник озирає перехожих,
Юнак-візник на поштовій кареті
(я закоханий в нього, хоч бачу вперше);
Метис зашнуровує легкі черевики перед змаганням з бігу,
Стрілецькі змагання на заході ваблять старих і молодих;
хто сперся на рушницю, хто присів на колоду,
З натовпу виходить стрілець, стає в позицію, прицілюється;
Юрби новоприбулих імігрантів заповнюють верф чи пристань,
Негри просапують цукрову тростину, а наглядач стежить,
сидячи в сідлі,
Ріжок усіх скликає до бальної зали, кавалери кидаються

до своїх дам, танцюристи вклоняються одне одному,
Юнак лежить на горищі під кедровим дахом і слухає музику дощу,
Мічіганець ставить пастки на потічку, що впадає в Гурон,
Скво у своєму вбранні з жовтими торочками продає мокасини
та обшиті бісером торбинки,
Знавець, схиливши голову набік, примруженими очима оглядає виставку,
Матроси пришвартовують пароплав і викидають трап для пасажирів,
Менша сестра тримає пряжу, а старша мотає клубок,
спиняється час від часу і робить вузлик,
Жінка, що рік уже в шлюбі, одужує і радіє,
що тиждень тому первісток народився,
Ясноволоса дівчина-янкі працює на швацькій машині
на фабриці чи заводі,
Мостильник спирається на дворучну трамбовку, олівець репортера
швидко бігає по нотатнику,
маляр вивіски пише блакиттю і золотом,
Юнак-бечівник помалу йде вздовж каналу,
бухгалтер рахує за столиком, чоботар навощує дратву,
Диригент відбиває такт для оркестру, музиканти стежать за ним,
Дитину охрещено, неофіт обітниці перші дає,
Регата вийшла на старт у бухті, почалися змагання
(як мигочуть білі вітрила!),
Пастух стежить за стадом і гучно скликає тварин, що відбились,
Упрів рознощик із коробом за плечима
(покупець торгується за кожнісінький цент),
Наречена розправляє бганки на своєму білому вбранні,
хвилинна стрілка ледь рухається,
Курець опіуму сидить нерухомо, відкинувши голову й розтуливши губи,
П'яна повія волочить свою шаль, її капелюшок теліпається ззаду,
на прищуватій шиї,
Юрба сміється з її брутальної лайки, чоловіки кепкують
і переморгуються
(Нещасна! я не сміюся з твоєї лайки і не кепкую з тебе);
Президент на засіданні кабінету оточений поважними міністрами,
Три матрони, взявшись попідруки, прогулюються по кружганку,

Рибалки на однощогловому судні розкладають шарами
вилов палтуса в трюмі,
Міссурієць перетинає прерії із своєю худобою, з крамом,
Кондуктор іде по вагонах, побрязкуючи дрібняками в кишені —
так попереджує про своє наближення,
Теслі настилають підлогу, бляхарі укривають дах, мулярі кричать:
"Подавайте вапно!",
Один за одним, несучи на плечах свої ночовки з вапном,
посуваються піднощики;
Змінюються пори року, і ось величезний натовп зібрався,—
це Четверте липня (які салюти з гармат і рушниць!),
Змінюються пори року, орач оре, косар косить,
озиме зерно падає в землю;
На озерах рибалки пильнують щук біля ополонок,
Пні густо обступили галявину, скватер глибоко заганяє сокиру,
У присмерку човнярі прив'язують свої плоскодонки до тополі
чи до горіха-пекана,
Ловці єнотів прочісують долину Червоної річки, Теннессі чи Арканзасу,
Смолоскипи палають у темряві, що сповила річку Чаттагучі чи Алтамахо,
Патріархи вечеряють із синами, синами синів і з синовніх синів
синами,
У ліплянках-адобе, в наметах спочивають мисливці та звіролови
після полювання денного,
Місто спить і спить село,
Поснули живі й поснули мертві,
Старий чоловік спить із своєю дружиною і спить молодий із своєю;
І всі вони вливаються в мене, і я вливаюся в них,
І сутність моя десь така, як у всіх них,
І з них усіх та з кожного з них я тчу цю пісню про себе.

16

Я — зі старих і молодих, настільки з дурних, як і з мудрих
складений,
Байдужий до інших, завжди уважний до інших,

Материнство в мені та батьківство, дитина я і дорослий,
Я з грубого матеріалу і з матеріалу тонкого,
Один із народу, що складається з багатьох народів, у мені —
з них найменший, так само, як і найбільший,
І південець я, і північанин, я безтурботний і гостинний поселенець
біля Оконі,
Я готуюся торгувати, як янкі, мої суглоби найгнучкіші і
найміцніші в світі,
Кентуккієць, луїзіанець чи мешканець Джорджа йде долиною Елкгорн
у крагах моїх з оленячої шкури,
Я човняр на озерах, у бухтах чи біля узбережжя морського,
я з Індіани, з Вісконсіну, з Огайо;
Я вдома і на канадських снігоступах, і в хащах,
і з рибалками Ньюфаундленда,
Вдома серед швидких буєрів, ідучи по галсу разом з іншими,
Вдома на вермонтських пагорбах, у менських лісах і на техаському
ранчо,
Я друг каліфорнійців, друг вільних жителів північного заходу
(мені до вподоби, що високі вони й кремезні),
Я друг плотарів і вуглярів, друг усіх, хто тисне руку і запрошує
до столу,
Я вчуся з неуками і вчу многодумних,
Я новобранець, але маю досвід мільярдів літ,
Я до всіх рас і каст належу, до всіх рангів і релігій,
Я фермер, механік, митець, джентльмен, моряк, квакер,
В'язень, закоханий, скандаліст, адвокат, лікар, священик.
Я можу опиратися будь-чому, та лише не своїй розмаїтості,
Я вдихаю повітря, але після мене його залишається вдосталь,
Я не чванько, і я на своєму місці.
(Нетля і риб'яча ікра — на своєму місці,
Сліпучі сонця, котрі я бачу, і темні сонця, котрих не бачу,—
на своєму місці,
Відчутне — на своєму місці й невідчутне теж на своєму місці).

Все це справді думки всіх людей, всіх епох і земель,
вони зродилися не тільки в мені,
Якщо не ваші вони, а тільки мої, то вони — ніщо чи майже ніщо,
Якщо вони не загадка і не розгадка загадки, вони ніщо,
Якщо вони не так само близькі, як далекі мені, вони ніщо.
Це трава, що росте скрізь, де є грунт і вода,
Це спільне для всіх повітря, що омиває кулю земну.

18

З гучною музикою приходжу, з корнетами та барабанами,
Я граю свої марші не лише визнаним переможцям,
але й переможеним і полеглим.
Ви чули, що добре виграти битву?
А я кажу, що полягти — це так само добре, бо переможених і звитяжців надихало одне бажання.
Я б'ю в барабан, славлячи мертвих,
Я видобуваю своєю сурмою найголоснішу радісну мелодію.
Переможеним слава!
І тим, чиї бойові кораблі потонули в морі!
І тим, хто сам потонув у морі!
І всім генералам, що битви програли, і всім героям подоланим!
І незліченним незнаним героям, що рівні героям найуславленішим!

19

Це пожива, розподілена порівну, це харчі, щоб удовольнити природний голод,
Для лихих вони і правдивих, я зустріч призначаю усім,
Нікого не буде обійдено, ніхто не лишиться за дверима,
Утриманку, нахлібника і злодія — всіх запрошено,
Раб товстогубий запрошений, і сифілітик запрошений,
Не буде різниці між ними та рештою люду.
Це — потиск сором'язливої руки, це — запах волосся,
Це — доторк наших губ, це — голос жадання,

Це — глибина й височина далекі, що відбили моє обличчя,
Це — замислене моє поринання й виринання знову.
Ти гадаєш, що в мене мета потаємна?
Так, вона в мене є, як у квітневих дощів та в слюди на зламах скелі.
Тобі здається, що я прагну вражати?
Хіба денне світло вражає? чи горихвістка, що вдосвіта в гаю співає?
Хіба я вражаю дужче за них?
Цієї години я розмовляю з тобою по секрету,
Нікому цього не сказав би, але тобі — скажу.

20

Хто там іде — жадібний, простий, загадковий, оголений?
Як я силу видобуваю з м'яса, що їм?
Що ж таке людина? Хто такий я? Хто ти?
Все, що я вважаю своїм, ти своїм повинен вважати,
Інакше, слухаючи мене, ти змарнував час.
Я не пхичу, як пхичуть інші,
Мовляв, місяці порожні, а земля — це болото і гній.
Скиглення й рабська покірність — в одній упаковці з порошками
для хворих, умовності — для родичів далеких,
А я завжди і скрізь роблю, як хочу.
Нащо мені молитися? Нащо поклонятись, вершити обряди?
Дослідивши шари землі, все до волосинки вивчивши,
з лікарями порадившись і підбивши підсумки,
Я знаю: милішого м'яса немає, ніж на моїх кістках.
В усіх людях я бачу себе, не більше й ні на ячмінне зернятко
не менше,
І, добре чи зле мовлю про себе, це стосується їх також.
Я знаю, що я налитий здоров'ям,
До мене, зливаючися водно, постійно плинуть всі речі всесвіту,
Всі вони — послання до мене, і я мушу їх прочитати.
Я знаю, що я безсмертний,
Знаю, цієї орбіти моєї не зміряє циркулем тесля,
Знаю, я не зникну, як зникає вогненний зигзаг, що його діти надвечір

малюють у повітрі запаленим прутиком.
Я знаю, що я величний,
Я не потурбую своєї душі, щоб вона виправдовувалась
чи пояснювала себе,
Я бачу, що закони природи ніколи не просять пробачення
(Зрештою, я поводжуся не зухваліше, ніж рівень, з допомогою якого будую свій дім).
Я такий, який є, цього досить,
І якщо ніхто в світі цього не знає, я вдоволений,
І якщо знають усі до одного, я вдоволений теж.
С цілий світ, що знає це, найбільший для мене світ — я сам,
І якщо я одержу належне сьогодні чи за десять тисяч, чи за десять мільйонів років,
Я спокійно прийму це сьогодні чи зачекаю так само спокійно.
Міцно стоять мої ноги в пазах гранітних,
Я сміюся з того, що ви називаєте розпадом,
І я знаю розмах часу.

21

Я поет Тіла, і я — поет Душі,
Зі мною всі насолоди раю і всі муки пекла зі мною,
Перше я прищеплюю та плекаю в собі, друге — перекладаю на мову нову.
Я поет жінки так само, як і чоловіка,
І кажу, що так само чудово жінкою бути, як і чоловіком,
І кажу, що нема більшої величі, ніж бути матір'ю людей.
Я пісню співаю розпросторення чи то гордості;
Доволі ухилянь і вимолювання,
Я покажу, що розмір — це тільки розвиток.
Ти залишив позаду інших? Ти — президент?
То марниця, вони не лише наздоженуть тебе, а й підуть далі.
Я той, хто виходить, коли набирає сили лагідна ніч,
Я гукаю до землі й до моря, напівзанурених в ніч.
Притулися ближче, хологруда ноче, міцніш пригорнись, магнетична,

живлюща ноче!
Ноче південних вітрів, ноче небагатьох великих зірок!
Ноче — дрімотна, шалена, оголена літня ноче!
Усміхнися і ти, млосна, із диханням свіжим, о земле!
Земле сонних і вологих дерев!
Земле погаслого заходу, земле гір, на вершинах яких спочиває мла!
Земле склистих потоків місяця вповні, позначених злегка блакиттю!
Земле світла і тіні, що скалками грають на річці!
Земле перлистих хмар, що задля мене стали ясніші й чистіші!
Земле, з вигинами стрімкими, земле, вся в яблуневому цвіті!
Усміхнися, бо йде твій коханець!
Ти, щедротна, мені любов віддала — і тобі відповім я любов'ю!
О невимовна, шалена любове!

22

Ти, море! Я й тобі віддаюсь — я здогадуюсь, що ти маєш на думці,
З берега бачу, як пальцями кривими ти маниш мене
І відринуть не хочеш, хоч трохи мене не відчувши,—
Тож разом ходімо, я роздягаюсь, віднеси мене швидше,
щоб зникла з очей земля,
Гойдай мене, колисай в хитких обіймах дрімоти,
Вільготою любові хлюпни, я ж тим самим тобі віддячу.
Море в пасмах бурунів прибою,
Море, судомно й широко дихаєш ти,
Море, ти — безмір життя і невирита, але завжди готова могила,
Ревом своїм із безодень ти шторми здіймаєш, о море,
химерне і граціозне,
Я частинка твоя невіддільна, я — одна твоя хвиля
і всі твої хвилі одразу.
В мені твій приплив та відплив, я співець ненависті й примирення,
За друзів скажу і за тих, що в обіймах заснули.
Я той, хто утверджує приязнь
(Роблячи опис речей у домі, чи пропущу я сам дім?).
Я не лише поет добра, я можу бути й поетом зла.

Що базікають там про доброчесність і про порок?
Вперед мене рухає зло і виправлення зла рухає мене —
а я стою байдужий,
Хода моя не схожа на ходу очорнителя чи критикана,
Я зволожую коріння всього, що зросло.
Чи злякалися ви скрофульозу від нескінченної вагітності?
Чи спало вам на думку, що небесні закони ще треба дороблятиі виправляти?
З одного боку рівновагу я бачу, і рівновагу я бачу
з протилежного боку,
Сумнів так само корисний, як і тверда доктрина,
Наші нинішні вчинки й думки — це пробудження й перший крок.
Ось наближається до мене мить по стількох децильйонах митей,
І кращого за неї, за тепер — нічого немає.
Доброчинство колись і сьогодні — не таке вже й диво,
Раз у раз дивує, як підлою чи зрадливою може бути людина.

23

Нескінченне розкриття слів, що належать епохам!
А ось моє слово, сучасності слово — En-Masse *.
Слово віри, якій нема упину,
Тепер чи надалі — мені байдуже, я приймаю Час беззастережно.
* Всі разом (фр.).
Тільки він бездоганний, тільки він заокруглює і довершує все,
Тільки це таємниче приголомшливе диво довершує все.
Я Дійсність приймаю і не смію сумнівам її піддавати,
Матеріалізм виповнює мене вщерть.
Ура позитивним наукам! хай живе точний досвід!
Принесіть очитку разом із кедром і гілками бузку,
Це — лексикограф, це — хімік, а цей склав граматику
єгипетських давніх письмен,
Ці — моряки, що провели корабель через небезпечні й незнані моря,
Цей — геолог, той — працює скальпелем, а той — математик.
Вам, благородні, завжди шана найперша!

Ваші факти корисні, та оселя моя не в них,
Вони — тільки сходинки, що ведуть мене до оселі моєї.
Менш за все слова мої промовляють про властивості,
Більше промовляють вони про життя невимовне, про свободу
і шлях до неї,
Коротка мова моя про немічних та безплідних, я славлю чоловіків
і жінок при повнім здоров'ї,
Вони б'ють у гонг повстання, підтримують утікачів,
змовників та конспіраторів.

24

Уолт Уїтмен, космос, Манхеттена син,
Буйний, дорідний, чуттєвий, їсть, п'є і народжує,
Не сентиментальний, не ставить себе над чоловіками чи жінками
чи осторонь їх,
Однаково сором'язливий та безсоромний.
Геть замки з дверей!
Геть з одвірків і двері самі!
Хто зневажає іншого, той зневажає мене,
І все, що зроблено й мовлено, повертається врешті до мене.
Крізь мене натхнення, наростаючи, рине бурхливо, крізь мене —
потік одкровення.
Я називаю пароль одвічний, я знак даю: демократія,
Клянусь, я не прийму нічого, що порівну всім не припало б!
Крізь мене йде так багато голосів німотних,
Голоси нескінченних поколінь в'язнів, рабів,
Голоси хворих і зневірених, і злодіїв, і карликів,
Голоси циклів підготовки й зростання,
І ниток, що пов'язують зорі, і материнського лона,
і сім'я батьківського,
І прав, що належать упослідженим,
Голоси калік, нездар, недоумків, дурнів, людців жалюгідних,
Імли, що в повітрі висить, жуків, що котять кульки гною.
Крізь мене — заборонені голоси,

Голоси статі й хоті, голоси під серпанком, і я знімаю серпанок,
Голоси розпусти, очищені й перетворені мною.
Я пальцями не затуляю собі рота,
З кишечником я так само ніжний, як з головою та серцем,
Злягання не вище для мене за смерть.
Я вірую в плоть і в її апетити,
Бачити, чути і відчувати — це чудеса, і кожна моя волосинка —
це чудо.
Я божественний усередині й зовні, я освячую все, що торкаю сам
і що торкає мене,
Запах цих пахов духмяніший від молитви,
Ця голова — вище церков, біблій та всіх на світі вір.
Якщо я обожнюю щось більше за інше, то хай це буде велике моє тіло
чи будь-яка частинка його,
Оболонко прозора моя, хай це будеш ти!
Тіняві виступи й западини — ви І
Міцний різцю чоловічий — ти!
Усе, що в нив'я увійде моє,— ти!
Ти, густа крове! ти, молочний поточе блідих цівок мого життя!
Груди, що до інших грудей притиснуті,— ви!
Мій мозку, хай це будуть твої таємні звивини!
Вимитий корінь лепехи! полохкий бекасе! гніздо, де пильновані
однаковісінькі яйця! Хай це будете ви!
Поплутане, скуйовджене сіно голови, борода, м'язи, хай це будете ви!
Струмінь кленового соку, волокно чоловічої пшениці, хай це будете ви!
Сонце щедротне, хай це будеш ти!
Тумани, що світлом чи тінню лягаєте мені на обличчя,
хай це будете ви!
Трудженні потоки й роси, хай це будете ви!
Вітри, чиє лоскотне любострастя мене торкає, хай це будете ви!
Широкі поля м'язисті, гілля віргінського дуба, закоханий блукачу
на звивистих шляхах моїх, хай це будете ви!
Руки, що тиснув я, обличчя, які цілував, всякий смертний,
кого я тільки торкнувся, хай це будете ви!
Я люблю себе до нестями, так багато мене і все так п'янить,

Кожна мить, кожен рух виповнює мене радістю,
Я не знаю, як мої суглоби згинаються і де причина
моїх найменших бажань,
Де причина приязні, яку я випромінюю, і приязні, яку приймаю.
Я східцями виходжу на ґанок і замислююсь, чи існує він насправді,
Кручені паничі за вікном більше тішать мене, ніж метафізика книжна.
Побачити світанок!
Кволе світло розсіює величезні й прозорі тіні,
Повітря смакує піднебінню моєму.
Все, що здатне рухатись, прокидається раптово й цнотливо,
мовчки зводиться і вдихає свіжість,
Біжить стрімголов верхами й низами.
Щось незриме висуває свої любострасні ріжки,
Моря сліпучого соку заливають небо.
Земля вся щільно при небі, ця їхня щоденна близькість,
Здиблений виклик зі сходу над головою моєю в цю мить,
Глузливе: "Ану ж бо, чи тобі до снаги?"

25

Сліпуче й потужне, як швидко убило б мене світання,
Якби і тепер, і завжди не видобував я світання із себе.
Ми сходимо теж, сліпучі й потужні, як сонце,
Ми знаходимо своє, моя душе, у спокої та свіжості світанку.
Мій голос наслідує те, що моїм очам неприступне,
Порухом свого язика я обіймаю світи й сплетіння світів.
Мова — близнюк мого зору, сама себе змірять вона не може,
Вона спонукає мене постійно і саркастично каже:
"Уолте, в тобі стільки всього, чом же ти не випустиш його у світ?"
Ну ж бо, годі, не муч мене, забагато в тобі від звукотворення;
Чи ти знаєш, мово, як скручені пуп'янки під тобою?
Як вони чекають у темряві, морозом захищені?
Перед моїм пророчим воланням бруд відступає,
Я підкреслюю першопричини, щоб зрівноважити їх нарешті,
Знання моє — мій орган найважливіший, воно узгоджується із сутністю

всіх речей,
Щастя (той, хто чує мене — чоловік чи жінка,— хай негайно іде шукати цей день).
Не в тобі моя найбільша достойність, я не дозволю тобі
сутність мою у мене забрати,—
Світи обіймай, та мене обійняти не пробуй,
Звичайним поглядом я потісню все найкраще й викохане в тобі.
Не утверджують мене ні письмо, ні мова,
Вся повнота доказів на обличчі в мене,
Я скептика вщент розіб'ю мовчанням уст моїх.

26

Тепер я буду лише слухати,
Щоб увібрати в цю пісню усе, що чую, нехай звуки її збагатять.
Я чую бравурні співи пташок, шерех пшениці ростучої,
балачку пломінців, тріскотіння дров, що варять мені страву,
Я чую улюблений мій звук, звук людського голосу,
Чую звуки, що ринуть разом, поєднані, злиті чи один за одним,
Звуки міста і звуки, що за містом, звуки дня і ночі,
Балакучість юнаків з тими, кому вони до вподоби, гучний регіт
робочого люду за столом,
Лють розірваної дружби, хворого тихий лепет,
Суддя руки до столу притис, бліді губи виголошують смертний вирок,
"Ра-азом!" — кричать вантажники, розвантажуючи кораблі біля пристані,
приспів матросів, що піднімають якір,
Бамкання пожежного дзвону, крик "Горить!", в одній веремії
зливаються гуркіт помп і пожежних візків
із попереджувальними дзвінками та сигнальними вогнями,
Паровий гудок і — важко під'їздить ешелон,
Повільний марш звучить поперед колони, що вишикувалась по двоє
(Це почесна варта якомусь небіжчику, вершки прапорів перев'язані
чорним крепом).
Я чую віолончель (це скарга юнакового серця),
Я чую корпет-а-пістои, його звуки легко влітають у мої вуха

І збуджують солодкий до нестями біль у грудях.
Я чую хор, це велика опера,
Це ж бо справжня музика! вона мене тішить.
Мене виповнює тенор, розлогий і свіжий, мов світобудова,
Округлі губи формують звук — він рине і по вінця мене наповнює.
Я чую добре поставлене сопрано (що ж це вона співає?),
Оркестр закружляв мене по орбіті, більшій, ніж орбіта Урана,
Він добуває з мене такі поривання, що я й гадки про них не мав,
Він — вітрила мої, я торкаю воду ногами, їх лижуть ліниві хвилі,
Мене перестрівають окрики прикрі та злі, мені спирає віддих,
Медвяним наситившись морфієм, здавилося горло в бухтах смерті,—
Ось відпустило нарешті, щоб відчув я загадку із загадок,
Яку називають — Буття.

27

Що воно таке — бути в якійсь подобі?
(Ми йдемо — всі чисто — по колу, і завжди вертаємось туди,
звідки вийшли.)
Якби ніщо не розвивалось, можна було б залишитися молюском
у міцній мушлі.
Але мушлі міцної у мене нема,
Чи йду я, чи зупиняюсь,— по всьому тілу миттєві провідники,—
Вони вловлюють кожний предмет і неушкодженим
пропускають його крізь мене.
Я просто ворушу його, стискаю, пальцями мацаю і радію,
І тому найбільше для мене щастя — тілом своїм торкнутись іншого тіла.

28

Отже, це і є доторк? той, що творить з мене нове єство?
Вогонь і ефір вдираються в мої жили,
Зрадливий натяк з мене зринає і спішить їм назустріч,
Тіло й кров викрешують блискавку і спопеляють те,
що хоч трохи від мене відмінне,

Звідусіль збудники хоті сковують мої кінцівки,
Серце стискають моє, що притримало кров;
Розпусні, вони нападають на мене,
Ніби навмисне відбираючи найліпше,
Бони розстібають вбрання моє і тримають за голий стан,
Ошукують мою тривогу спокоєм сонця і пасовищ,
Нескромно відтручують геть усі інші чуття,
Підкупом домагаються згоди пастись на околицях мого єства,
Ні співчуття, ні жалю, що я без сил, що мене бере злість,
Вони й решту стада приводять собі на зловтіху,
А тоді сунуть гуртом на такий собі мис, щоб терзати мене.
Втікають з постів вартові, що пильнували кожну частку мого єства,
Вони кинули мене напризволяще кривавому мародеру,
Вони всі йдуть на той мис — за свідків і спільників проти мене.
Мене видали зрадники,
Я мовлю шалено, нестямно, бо це ж я — і ніхто інший —
найбільший зрадник,
Я перший пішов на той мис, власні руки мене понесли.
Доторку! Ти, мерзотнику! що ти робиш? мені спирає віддих,
Відкрий заставки, тебе забагато для мене.

29

Сліпий, любовний, змагаючий доторк, сповитий, гострозубий доторк!
Невже ти болиш так тому, що мене залишаєш?
Відхід і знову прихід, вічна виплата вічного боргу,
Щедра злива, та щедріша винагорода потім.
Пагінці вбирають вологу, рясно й нестримно ростуть на узбіччі,
Краєвиди сповнені чоловічої сили, могутні та золотаві.

30

Всі істини причаїлися в усіх речах,
Вони ані пришвидшують, ані стримують своє народження,
їм не потрібні акушерські щипці,

Малозначуще так само велике для мене, як і все інше
(Що є менше чи більше за доторк?).
Логіка і проповіді не здатні переконати,
Вільгість нічна глибше проникає мені в душу
(Переконує тільки те, що є самим собою для кожного чоловіка чи жінки,
Переконує те, чого ніхто не заперечить).
Ще мить — і краплина мене самого скеровує мою думку,
Я вірю, що ці вологі згустки стануть коханцями і світилами,
І нічого зайвого немає в тілі чоловіка чи жінки,
І вершинним виквітом є їхнє почуття взаємне,
І тому галузитись їм безмежно з того уроку,
доки стане це чуття всеосяжним,
І доки геть усі стануть втішні для нас, а ми — для них.

31

Я вірю, що травинка не менша за поденне зір,
І мурашка, і піщинка, і яйце волового очка досконалі так само,
І зелена жабка-райка — шедевр, над який немає нічого,
І ожина достойна бути окрасою небесних віталень,
І щонайдрібніший суглоб моїх пальців насміється з машинерії усієї,
І корова, що ремиґає, схиливши голову, перевершує будь-яку статую,
І миша — це чудо, що може одне потрясти секстильйони невірних.
Я обіймаю гнейс, вугілля, бородатий мох, плоди, зерно,
поживне коріння,
Весь обліплений чотириногими та птаством,
І недарма я віддалив від себе те, що позаду,
Але — коли заманеться — я будь-що прикликаю до себе.
Дарма — поквап і соромливість,
Дарма глибинні породи пашать на мене правічним жаром,
Дарма ховається мастодонт під своїми спорохнілими кістками,
Дарма речі тримаються якнайдалі від мене і набирають розмаїтих форм,
Дарма океан залягає в западинах і велети-монстри ховаються в хланях,
Дарма каня гніздиться високо в небі,
Дарма ковзає змія під повзучими рослинами й колодами,

Дарма лось ходить лише потаємними стежками у хащах,
Дарма гагарка запливає далеко на північ, до Лабрадору,—
Я назирці йду, добираюся до гнізда в розколині бескида.

32

Гадаю, я міг би жити з тваринами разом, вони такі мирні та стримані,
—
Стою і довго-довго дивлюся на них.
Вони не відають каяття, не нарікають на долю,
Вони не лежать поночі з розплющеними очима, оплакуючи свої гріхи,
Вони не набридають мені балачками про обов'язок свій перед богом,
Жодного невдоволеного, жодного одержимого манією привласнювати
речі,
Ніхто не колінкує ні перед ким, навіть перед собі подібними,
що жили тисячу років тому,
Ніде на світі нема серед них шанованих чи нещасливих.
Отже, їхні стосунки в мене перед очима, і я їх приймаю,
Це згадки про мене,— вони не ховаються з ними.
Дивно: звідки у них це?
Може, ще в давнину сивезну ішов я цим шляхом і погубив їх,
недбалець?
А сам я все йшов уперед і тоді, й тепер іду, і йтиму довіку,
Призбируючи і показуючи дедалі більше, та все швидше,
Безмежний і всеосяжний,— стоячи поміж них, я однаковий з ними,
Не дуже і вибираю з-поміж них, вони ж бо спогади мої мені дарують,
Ось беру одне, що до серця мені припало, і буду з ним, як із братом.
Гігантська, свіжа краса жеребця, він відповідає на мою ласку,
Чоло високе, вуха поставлені широко,
Ноги лискучі й стрункі, хвостом замітає землю,
Пустотливо іскряться очі, витончені вуха стрижуть.
Ніздрі його роздуваються, коли мої ноги його стискають,
Його струнке тіло тремтить від утіхи, коли ми мчимо полем,
а тоді вертаєм назад.
Ще мить, і я відпущу тебе, коню,

Нащо мені твій алюр, коли я прудкіший за тебе?
Навіть стоячи, сидячи — я переганяю тебе.

33

Простір і Час! тепер бачу: правда те, про що я здогадувався,—
Про що здогадувався, блукаючи по траві,
Про що здогадувався, лежачи сам у ліжку,
Чи коли йшов берегом моря під бліднучими зірками ранку.
Троси попущено, знято з мене баласт, ліктями я впираюсь
у морські безодні,
Я обіймаю сьєрри, покриваю долонями континенти,
Я іду, і те, що я бачу, зі мною.
Біля міських будинків, круг чотирикутних подвір'їв,
у рублених хатинах, живучи в лісі з дроворубами,
Уздовж колій на шляхах із заставами, уздовж сухих ущелин
і русел струмків,
Сапаючи грядки цибулі чи шаруючи рядки моркви та пастернаку,
переходячи савани, йдучи лісом по звіриному сліду,
Розвідуючи, добуваючи золото, кільцюючи дерева у купленому садку,
Грузнучи по кісточки в розпеченому піску, тягнучи мотузкою мій човен
за водою по обмілілій річці,
Де пантера снує по гіллі над головою, де ошалілий олень
кидається на мисливця,
Де па камені гримуча змія гріє проти сонця своє мляве довге тіло,
де видра їсть рибу,
Де алігатор, весь у прищах затверділих,
спить біля багнистого староріччя,
Де чорний ведмідь шукас* коріння чи мед, бобер плеще по грязюці
веслоподібним хвостом;
Над цукром ростучим, над жовтим квітом бавовнику, над рисом
у низовинних, заводнених полях,
Над гостроверхим будинком фермера, де нанесено землю на дах
і ростуть біля ринв тендітні билинки,
Над західною хурмою, над довголистим маїсом,

над ніжним блакитноцвітим льоном,
Над білою та брунатною гречкою, де я дзижчу та гуду
разом із бджолами,
Над тьмяною зеленню жита, коли легіт по ньому хвилі й тіні жене;
Видираючись на гори, обережно підтягуючись,
тримаючись на пружно зігнутих руках,
Ідучи стежкою, протоптаною в траві та прорубаною крізь запуст,
Де на узліссі, біля пшениць, підпадьомкає перепел,
Де кажан літає в надвечір'ї сьомого місяця,
де великий золотавий жук падає на землю в темряві,
Де з-під коріння старого дерева пробивається струмок і біжить на луку,
Де худоба стоїть і відганяє мух тремтливим посіпуванням шкіри,
Де марля висить у кухні, де тагани підтримують дрова у вогнищі,
де з балок гірляндами павутиння звисає;
Де з гупанням падає молот, де обертається ротаційний прес,
Де в жахливих муках людське серце під ребрами б'ється,
Де грушовидна повітряна куля злітає
(я в ній сам лечу і спокійно дивлюся вниз),
Де рятувальний човен прив'язаний до судна міцним вузлом,
де спека висиджує блідо-зелені яйця,
загребені в нерівний пісок,
Де самиця кита пливе з китеням, не покидаючи його й на хвилину,
Де за кормою пароплава тягнеться довжелезний вимпел диму,
Де плавець акули чорною тріскою зринає з води,
Де невідомі течії носять бриг обгорілий,
Де черепашки приросли до ослизлої палуби, де в трюмі гниють мерці,
Де всіяний зорями прапор несуть на чолі полків;
Наближаючись до Манхеттена по довгастому острову,
Під Ніагарою, що серпанком спадає мені на обличчя,
На порозі, на міцній колоді в дворі, щоб вершник на коня міг сісти,
На іподромі чи на веселому пікніку, чи танцюючи джигу,
чи граючи в чудову гру бейсбол,
На чоловічих вечірках з непристойними кпинами, двозначними жартами,
відчайдушними танцями, з пиятикою, з реготом,
Біля яблучного преса, куштуючи солодкі брунатні вичавки,

смокчучи сік соломинкою,
На збиранні яблук, жадаючи цілунку за кожний рум'яний плід,
що знайду,
На військових оглядах, гулянках біля моря, під час дружніх зустрічей,
на чищенні кукурудзи разом з сусідами чи на будівництві дому;
Де пересмішник полонить ніжним багатоголоссям: то ніби дзюрчить,
то квокче, то скрикне, то заплаче,
Де ожеред в оборі стоїть, де розкидане сухе сіно,
де племінна корова чекає під дашком,
Де бугай іде робити свою чоловічу справу, а жеребець — свою,
де півень ступає за куркою,
Де пасуться телиці, де гуси рвучко скубуть поживу,
Де призахідні тіні довшають у безмежній, безлюдній прерії,
До череди бізонів покривають собою цілі квадратні милі,
Де мигтить колібрі, де згинається і повертається шия
довговічного лебедя,
Де сміхотлива чайка полює край берега, де вона заходиться майже
людським сміхом,
Де вулики вишикувались на сірій лавці в садку,
напівсховані високим бур'яном,
Де комірцеві рябчики мостяться на землі ночувати: сідають колом,
а голови стирчать назовні,
Де похоронні мари в'їздять у склепінчасту цвинтарну браму,
Де виють зимові вовки серед снігової пустелі й зледенілих дерев,
Де жовта чапля вночі йде до краю болота і живиться рачками,
Де сплески плавців і нирців остуджують гарячий полудень,
Де коник видобуває хроматичну гаму на ліщині біля криниці;
Через зарості кавунів та огірків з листям, усіяним сріберним ворсом,
Через солонці, доріжки в помаранчевих садках,
попід гостроверхими ялицями,
Через гімнастичний зал, через салун із позавішуваними вікнами,
через контору чи зал для зборів;
Милуючись рідним і милуючись чужим, милуючись новим і давнім,
Милуючись простушкою так само, як і вродливою жінкою,
Милуючись дружиною квакера, коли вона капор знімає

і мелодійно говорить,
Тішачись співом хору в побіленій церкві,
Тішачись щирими словами спітнілого пастора-методиста,
глибоко вражений молитовними зборами на повітрі,
Дивлячись цілий ранок у вітрини Бродвею, притискаючись носом
до товстого скла,
А пополудні гуляючи до вечора путівцями чи берегом моря,
із задертою в небо головою,
Правою рукою і лівою обіймаючи двох друзів, а я — посередині;
Повертаючись додому з мовчазним і смаглявим лісовиком
(він їде верхи за мною, а день гасне, кутаючись у хмари),
Далеко від людських осель ідучи по звіриних слідах
чи по слідах мокасинів,
Біля ліжка лікарняного подаючи лимонад хворому в лихоманці,
Над небіжчиком у труні, коли все навколо стихне,
вдивляючись у нього при свічці;
Подорожуючи до кожного порту — поторгуватись і скуштувати пригод,
Поспішаючи із юрбою галасливою, так само запальний і нерозважний,
як усі ці люди,
Лютий на того, кого ненавиджу, ладний зопалу ножем ударити,
Самотній опівночі на задвірку, без думок, що десь від мене
давно полинули,
Блукаючи по стародавніх пагорбах Іудеї поруч із прекрасним
і лагідним богом,
Пролітаючи крізь космічний простір, пролітаючи в небесах
поміж зірок,
Пролітаючи поміж сімома супутниками, крізь широке кільце
діаметром у вісімдесят тисяч миль,
Пролітаючи поміж хвостатих метеорів, лишаючи, як і вони,
спалахи вогняні за собою,
Носячи з собою місяця-немовля, що в утробі несе
свою власну матір-повню,
Шаліючи, тішачись, плануючи, люблячи, перестерігаючи,
Відходячи й приходячи, з'являючись і знову зникаючи,—
День і ніч я такими шляхами блукаю.

Я відвідую сади вишніх сфер і дивлюсь, чи добрі плоди,
Я дивлюсь на квінтильйони достиглих і на квінтильйони зелених.
Я літаю такими польотами текучої і всепоглинаючої душі,
Мій шлях на такій глибині, де жоден лот не сягне.
Я призволяюся і матерією, і духом,
Мене варта ніяка не спинить, і не стане жоден закон мені на заваді.
Мій корабель ненадовго стає на якір,
Мої гінці плинуть від порту до порту і повертаються до мене
з донесеннями.
Я добуваю полярну хутровину, тюленя, перестрибуючи із жердиною
через прірви, чіпляючись за крихкі крижані брили,
гостроверхі й блакитні.
Я лізу на фок-щоглу,
Глупої ночі я залізаю у "вороняче гніздо",
Ми пливемо в Арктиці, навколо досить світла,
Повітря прозоре, і я задивляюсь на дивовижну красу навкруг,
Величезні громаддя криги пропливають повз мене, а я повз них,—
одне й те саме, куди не глянеш,
На обрії з'являються біловерхі гори, мої мрії линуть до них,
Ми наближаємося до бойовища, де й нам скоро битись,
Ми проминаємо величезну зону охорони тимчасового табору,
ми ступаємо м'яко й сторожко,
Чи входимо у велике зруйноване місто,
Знищених кварталів, споруд більше, ніж живих міст по усій землі.
Я вільний стрілець, мій бівак біля загарбницьких вогнищ,
Я жену молодого з ліжка і сам залишаюся з молодою,
Я притискаю її цілу ніч до стегон своїх і губ.
Мій голос — це голос дружини, це зойк біля поруччя на сходах,
Ось тіло мого чоловіка несуть, мокре потопельника тіло.
Я розумію великі серця героїв,
Мужність сьогодення і мужність усіх часів,
Ось шкіпер побачив: розбитий пароплав без керма, люди збились на
палубі,
Смерть за судном женеться, шторм його підкидає на хвилях
і жбурляє в безодню,

Шкіпер кинувся за судном, не відстаючи ні на мить від нього, і вдень
і вночі вірний йому,
І крейдою великими літерами написав на борту:
"Тримайтеся, ми вас не покинемо";
Як він ганявся за ними невтомно, три доби з галсу на галс повертав,
Як нарешті він врятував усіх їх із того дрейфу,
Як виглядали схудлі, в обвислих сукнях жінки,
коли човни відвозили їх від розверстих могил,
Як виглядали мовчазні малята з постарілими обличчями
і врятовані хворі, неголені чоловіки з похололими губами;
Я скуштував це, мені це смакує, мені це подобається
і відразу стає моїм,
Я — той шкіпер, я це пережив, бувши там, із ними.
Гордий спокій мучеників,
Мати з давніх часів, засуджена за чаклунство,
горить на багатті сухому, а діти її стоять, очей не відводять,
Раб, зацькований псами, знеміг, зіперся на тин, відсапує,
вкритий потом,
Судома коле ноги й шию голками, смертоносний шріт і кулі,—
Всі ці люди — я, і почуття їхні — мої.
Я — той зацькований раб, я корчуся від укусів собак,
Пекло й розпука женуться за мною, бахкають, бахкають постріли,
Я за штахети хапаюсь, кров сочиться і скрапує з брудної шкіри,
Я падаю в бур'ян, на каміння,
Коні там завпиралися, кричать на них верхівці, підострожують,
це вже близько,
Кпини рвуть мої зболені вуха, ось мене люто б'ють пужалнами
по голові.
Муки — це лиш одна з перемін убрання мого,
Я не питаю пораненого, як йому, а сам стаю пораненим,
Рани мої оживають, поки я, зіпершися на ціпок, стою і дивлюся.
Я розчавлений пожежник, у мене зламана груднина,
Завалилися стіни й поховали мене під руїнами,
Я вдихав жар і дим, я чув, як гукають товариші,
Я здалеку чув стукіт їхніх кайл і лопат,

Вони відсунули обвалені крокви, обережно мене підіймають.
Ось я лежу в червоній сорочці, на вільнім повітрі, вночі,
довкола всі тихі такі ради мене,
Біль нарешті ущух, я лежу знесилений, але й трохи щасливий,
Білі гарні обличчя довкола мене, мідні каски вже зняті з голів,
Юрба, що стоїть на колінах, мерхне разом із смолоскипів світлом.
Воскресають подаленілі й мертві,
Вони — мій циферблат чи стрілки мої, я ж — годинник.
Я старий артилерист, розповідаю про бомбардування мого форту,
Я знову там,
Знову протяглий барабанний бій,
Знову б'ють гармати, мортири,
Знову — прислухаюсь і чую гармати.
Я беру в цьому участь, я все бачу й чую,
Зойки, лайка, ревище, крики схвалення, коли ядро влучило,
Ледь повзе санітарна карета, лишаючи кривавий слід,
Сапери шукають ушкодження і лагодять, що можна,
Гранати падають крізь розірваний дах, віялоподібний вибух,
Високо в повітря зі свистом злітають руки, ноги, голови, каміння,
дерево, залізо.
Знову мій генерал помирає, з горла йому вириваються
булькотливі звуки, він люто махає рукою,
Він видихає запеченим горлом: "Думайте не про мене...
а про... укріплення".

34

Тепер розповім, що я хлопчиком почув у Техасі
(Я розповім не про падіння Аламо,
Ніхто не вцілів, щоб розповісти про падіння Аламо,
Сто п'ятдесят ополченців заніміло в Аламо),—
Це повість про холоднокровне вбивство чотирьохсот дванадцяти
молодих людей.
Відступаючи, вони утворили каре, їхня амуніція була їм за бруствери,
Дев'ятсот життів удев'ятеро численнішого ворога —
таку ціну взяли вони наперед,

Полковника їхнього поранили, а набої скінчились,
Вони здалися на почесних умовах, одержали папір,
печаткою скріплений, склали зброю і,
як військовополонені, були відправлені в тил.
Це був цвіт техаських ковбоїв,
У вершництві, у стрільбі, у співах, гульні, в залицянні —
скрізь перші,
Плечисті, запальні, щедрі, ставні, горді, люблячі,
Бородаті, засмаглі, вбрані в мисливські костюми вільного крою,
І жодному з них не було за тридцять.
На другу неділю вранці їх вивели повзводно і повбивали;
стояло чудове раннє літо,
Робота почалася о п'ятій годині й до восьмої закінчилась.
Ніхто не скорився команді стати навколішки,
Хтось рвонувся вперед, шалено й безрадно, решта заціпеніла,
Дехто впав одразу, поцілений в скроню чи в серце,
живі й мертві лежали разом,
Недобиті дряпали пальцями землю, ті, кого слідом приводили,
дивились на них,
Напівмертві пробували відповзти,
їх добили — кого багнетом, кого прикладом мушкета,
Підліток — ще й сімнадцяти йому не було — так учепився в убивцю,
що ще двоє вбивців мусили його відтягати,
Хлопець подер на них одяг і заляпав своєю кров'ю.
Об одинадцятій почалося спалення трупів.
Ось така повість про вбивство чотирьохсот дванадцяти молодих людей.

35

Хочете послухати про морський бій давніх часів?
Хочете знати, хто переміг при світлі місяця й зір?
То послухайте цю билицю, як мені розповів її моряк,
батько бабусі моєї.
Ворог наш, слово честі, не тікав на своєму вітрильнику
(так розказував він),

Ворог був щирий англієць, а завзятіших і запекліших за них нема,
не було і не буде;
Він, щойно смерклось, наскочив на нас, накрив шквальним вогнем.
Ми зштовхнулись, поплутались реї, зіткнулись гармати,
Мій капітан власноручно швидко нас знайтував.
Кілька разів нам під ватерлінію вгатили по вісімнадцять фунтів,
При першому залпі розірвало дві великі гармати на нижній палубі,
повбивало усіх довкруг і пробило палубу верхню.
Ми билися надвечір, поночі бились,
Десята вечора, місяць уповні вже височенько, наша теча росте,
доповідають — води на п'ять футів,
Головний старшина суднової поліції звільняє в'язнів
з кормового відсіку — хай рятуються, коли зможуть.
Вартові біля погреба з боєприпасами не підпускають більше нікого,
Бо стільки нових облич, що не знають, кому довіряти.
Наш фрегат зайнявся,
А ворог питає, чи ми не здаємось,
Може, спустимо прапор, і годі битись?
І тут — я сміюся вдоволено, бо чую голос мого маленького капітана:
"Ми прапора не спускали,— кричить він,— ми лише починаємо бій!"
Лишилося три гармати,
Одну капітан власноруч наводить на грот-щоглу ворога,
А дві інші великою та дрібною картеччю подавляють мушкети
й очищають його палуби.
Вогонь маленької батареї підтримують лише марси, особливо грот-марс,
Вони мужньо тримаються до кінця бою.
Ані миті передиху,
Помпи не встигають відкачувати воду, вогонь підступає
до порохового погреба.
Одну помпу збило ядром, усі гадають, що ми вже тонемо.
А маленький капітан незворушний,
Не квапиться, голосу не підвищує, не понижує,
Очі його сяють для нас ясніше, ніж бойові ліхтарі.
Близько дванадцятої при світлі місяця нам здається ворог.

36

Запала мовчазна північ,
На грудях пітьми два величезні корпуси недвижні,
Наше судно продірявлене і поволі тоне,
ми готуємось перейти на захоплений корабель,
Капітан на юті, з пополотнілим обличчям, холоднокровно віддає накази,
Неподалік труп хлопчика, що прислужував у каюті,
Мертве обличчя морського вовка з довгим сивим волоссям
і ретельно підкрученими вусами,
Вогонь, попри всі зусилля, палає вгорі та внизу,
Хрипкі голоси двох-трьох офіцерів, здатних іще нести службу,
Безформними купами й поодинці розкидані трупи,
шмаття м'яса на щоглах і рангоутах,
Уривки канатів, гойдається порваний такелаж, легкі,
заспокійливі поштовхи хвиль,
Чорні й байдужі гармати, розкидані мішки з-під пороху, сильний запах,
Де-не-де над головою великі зірки мовчазно й скорботно світять,
Легкі подуви бризу, пахне кугою та прибережним полем,
живі вислуховують доручення умирущих,
Чути свист хірургового скальпеля, зубату його пилку,
Хрипіння, клекіт, хлюскіт крові, короткий дикий зойк і довгий,
слабнучий стогін,
Отаке їм, вони безнадійні.

37

Гей, тюхтії на варті! пильнуйте зброї!
Вони товпляться біля захоплених дверей! я ошалів!
Я втілюю всіх відринутих і страдників,
Осьде я — у в'язниці, в подобі іншої людини,
Я відчуваю тупий біль, що ні на мить не попускає.
Це через мене тюремні наглядачі беруть на плечі карабіни
й стають на варту,
Це мене випускають уранці й замикають увечері.

Жоден заколотник не йде сам у в'язницю в наручниках,
бо і я до нього прикутий, і я йду поруч
(Я той, кому зовсім не весело, я наймовчазніший,
піт скапує мені на тремтячі губи).
Жодного юнака не ведуть самого за крадіжку, а й мене разом з ним,
і судять разом, і виголошують обом нам вирок.
Жоден хворий на холеру не відходить сам у вічність —
я поруч нього лежу й відходжу у вічність,
Посіріло обличчя, жили напнулись, люди сахаються мене.
Прохачі втілюються в мені, а я — в прохачах,
Капелюха простягаю, сором мене пече, я милостиню випрошую.

38

Годі! годі! годі!
Щось мене приголомшило. Стривайте!
Хай моя голова відпочине трохи від ударів, дрімоти, снів, споглядання,
Я бачу, що ледь не припустився звичайної помилки.
Це ж я міг забути насмішників і кривдників!
Це ж я міг забути рясні сльози та удари палиць і молотів!
Це ж я міг байдуже дивитись, як мене розпинають
і вінчають кривавим вінком!
Тепер я пригадую,
Я надолужу згаяне,
Гріб, витесаний з каменю, примножує те, що йому віддали,—
і так кожний гріб,
Мерці воскресають, гояться рани, пута спадають з мене.
Уперед! Я — відроджений верховною силою, я —
один з нескінченного ходу простих людей,
Ми повертаємося від берега, а тоді знову до моря,
ми переходимо всі кордони,
Наші нові обряди вже йдуть землею,
Квіти на наших капелюхах — з тисячолітнього урожаю.
Учні, я вітаю вас! уперед!
Занотовуйте далі, питайте мене.

39

Хто цей приязний, тихий дикун?
Він чекає на цивілізацію чи перевершив і скоряє її?
Може, він з південного заходу і зріс не вдома? чи він канадець?
Він з Міссісіпі? з Айови, Орегону, Каліфорнії?
З гір? із прерій, з лісів? чи з моря матрос?
Де б він не був, чоловіки й жінки приймають і жадають його,
Вони хочуть, щоб він їх любив, торкався їх, говорив до них,
залишався із ними жити.
Вчинки, немов сніжинки, беззаконні, слова прості, як трава,
незачесана голова, регіт, наївність,
Неквапна хода, пересічні риси, пересічні звички і прояви,
Новими формами сходять вони з пучок його пальців,
їх несуть пахощі його тіла й подиху, вони струмують
із погляду його очей.

40

Зухвале сонячне світло, мені не потрібна твоя засмага,—
світи деінде,
Ти освітлюєш тільки поверхні, а я виявляю і поверхні, й глибини.
Земле! ти ніби просиш чогось із моїх рук,
Скажи-но, старенька, чого ти хочеш?
Чоловіче, жінко,— я сказав би, як люблю вас, та не зумію,
І сказав би, що є в мені й що є у вас, та не зумію,
І ще, до всього цього, про журбу свою розповів би,
про пульс моїх днів і ночей.
Дивіться: я не казань кажу і не роздаю милостині,
Коли я даю, то віддаю себе.
Гей ви, безсилі з тремтячими колінами,
Розкутайте свої обличчя — я вдихну в вас мужність,
Підставте жмені, відтуліть клапани своїх кишень,
Мені неможливо відмовити, я примушую, я маю всього удосталь,
маю чим поділитись,

Усе, що маю,— дарую.
Я не питаю, хто ви, мені це байдуже,
Ви нічого не вдієте, ви будете тільки тим, що я у вас вкладу.
Я лину до трударів на бавовниковім полі
й до прибиральника туалетів,
Я по-родинному цілую його в праву щоку,
І в душі присягаюся, що ніколи не відвернуся від нього.
Жінкам, здатним завагітніти, я зачну більших і жвавіших дітей
(Сьогодні я вливаю в них основу набагато величніших республік).
Я поспішаю туди, де хтось помирає, і повертаю ручку дверей,
Відгортаю ковдру до ніг,
Відсилаю додому лікаря й сповідника.
Я хапаю чоловіка, що вже відходить, підводжу його невідпорним
зусиллям волі,—
О зневірений, ось моя шия,
Небом клянусь, не помреш тиі зіприся на мене як СЛІДІ
Потужним подихом я тебе надимаю, і ти зринаєш на поверхню,
Кожну кімнату в домі я виповнюю військом,
Закоханими в мене, переможцями могил.
Спи — яз ними пильнуватиму цілу ніч,
Ані сумнів, ані хвороба не зважаться й пальцем тебе діткнути,
Я обійняв тебе, і віднині ти мій увесь,
А коли встанеш уранці, то побачиш, що справдилися мої слова.

41

Я той, хто подає допомогу хворим, що задихаються, лежачи на спині,
І дужим чоловікам, що міцно стоять на ногах, я подаю ще потрібнішу
допомогу.
Я чув, що говорилося про всесвіт,
Я начувся про якихось кілька тисячоліть;
Це непогано, звичайно, але хіба ж то все?
Звеличуючи й віддаючи, я приходжу,
Відразу ж даю більшу ціну, ніж старі гендлярі обачні,
Я набуваю точних розмірів Ягве,

Літографую Кроноса, його сина Зевса і його онука — Геракла,
Купую ескізи Озіріса, Ізіди, Бела, Брахми, Будди,
У портфель я вільно кладу Маніто, Аллаха на аркуші, гравюру розп'яття
Разом з Одіном і з потворним Мексітлі та всякими ідолами й кумирами,
Беру їх за справжню ціну — й ні гроша більше,
Припускаючи, що вони жили й звершили труди свої у дні свої
(Вони дещо зробили для пташок іще безперих, яким треба нині звестися
і полетіти, й заспівати для самих себе),
Я беру ескізи божеств, щоб краще заповнити ними себе, і дарую їх
кожному стрічному чоловікові, кожній жінці;
Стільки ж божеського, а може, й більше я відкриваю в теслі,
що зводить будинок,
Я віддаю йому вищу, ніж богові, шану, коли він, закасавши рукава,
бере молоток і долото,
Не сперечаючись про одкровення, я вважаю кільце диму чи волосинку
на руці так само незбагненними, як одкровення всяке,
Пожежники біля насосів чи на мотузяних драбинах не менші для мене
за богів у війнах античних,
Я чую голоси їхні серед гуркоту руїни,
Дужі ноги безпечно долають обвуглену дранку, з полум'я, цілі
й неушкоджені, виринають їхні білі чола;
Я молюсь ремісниковій дружині, котра немовлятко годує груддю,
за всіх людей, що народились,
Три коси на жнивах свистять у руках трьох кремезних ангелів,
чиї сорочки висмикуються з-під поясів,
Рудий стайничий з рідкими нерівними зубами спокутує гріхи минулі
та майбутні,
Все продає, що має, пішки йде, щої) адвокатам заплатити за брата,
і поруч сидить, коли того судять за фальшивомонетництво;
Я сіяв щедротно і прагнув засіяти невеличку латку на тридцять
квадратних ярдів,— та не засіяв,
Бо ні бикові, ні скарабею і вполовину не молився так, як треба;
Хто б подумав, що такі чудові гній і грязь,
Надприродне — то все пусте, я сам на свій час чекаю,
щоб стати, одним із богів,

Визріває день, коли я зможу стільки ж добра творити і таким самим чудотворцем стану;
Всім життям присягаюсь І Я вже стаю творцем,
Я кладу без вагання себе у причаєне лоно тіней.

42

Хтось гукає з юрби —
Це мій голос, він лунає широко й повнозвучно.
Ну ж бо, мої діти,
Ну ж бо, мої хлопці й дівчата, мої жінки, близькі й домашні,
Виконавець грає запально прелюд, усередині тріпочуть язички інструмента.
Просто написані акорди без аплікатури — я відчуваю ваше гудіння, коли натиснути клавіші й коли відпустити.
Голова моя йде обертом,
Рокоче музика, проте лине вона не з органа,
Люди довкола мене, але це не мої домашні.
Вічна персть — тверда, непіддатлива,
Бічні ті, хто їсть і хто п'є, вічне сонце над нами й під нами,
вічне повітря та нескінченні приплив і відплив,
Вічний я та мої сусіди, забавні, злостиві, справжні.
Вічний цей древній нез'ясовний сумнів, вічна скалка, загнана в палець, цей подих нетерпіння й бажання,
Вічне "тю! тю!" дратівника, доки ми не знайдемо, де сховався хитрун, і не витягнемо його на світло,
Вічне кохання, вічна плачлива волога життя,
Вічна пов'язка під щелепою, вічні мари смерті.
А ось люди — ходять тут і там із десятицентовиками на очах,
Щоб наситити невситимий шлунок, щедро черпають ложкою мізки,
Купують квитки, беруть, продають, але на свято
не потрапляють ніколи,
Більшість працює до сьомого поту, оре, молотить і потім
висівки як плату одержує,
А меншість ледарює та владарює, ще й постійно вимагає для себе

пшениці.
Ось — місто, а я — городянин,
Усе, що цікавить городян, цікавить мене: політика, війни, ринки,
газети, школи,
Мер і ради, банки, тарифи, пароплави, заводи, акції, магазини,
рухоме і нерухоме майно.
Сила-силенна карликів вистрибує скрізь у комірцях та фраках,
Я знаю, хто вони (достеменно не хробаки й не блохи),
Я визнаю своїх двійників, найслабший і найпростішиігздобуде
безсмертя зі мною,
Що я роблю й кажу, на них те саме чекає,
Кожна думка, що нуртує в мені, нуртує і в них.
Я знаю добре: я самозакоханий,
Рядки моїх віршів всеїдні, і писати інакше мені не можна,
І, хто б ви не були, запалю вас собою.
Ця пісня моя — не слова буденні,
Це питання раптове, стрибок далі за суть, та все ж до неї ближче;
Що — ця надрукована та оправлена книжка, як не друкар і учень
друкаря?
Що — ці фотографії гарні, як не дружина твоя чи друг у твоїх обіймах?
Що — цей чорний броньований корабель із потужними гарматами в
баштах,
як не мужність капітана й корабельного інженера?
Що — в будинках посуд, їжа і меблі, як не господар із господинею,
як не погляд їхніх очей?
І небо ген там,— але й тут воно, поруч і через дорогу,
І святі й мудреці з історії,— хіба ж це не ви?
Проповіді, вірування, богослов'я,—
хіба ж це не мозок ваш незбагненний?
І що таке розум? і що — кохання? і що — життя?

43

Я не зневажаю вас, священики всіх часів і народів,
Моя віра — з усіх найбільша і найменша з усіх,

Вона давні й сучасні ввібрала релігії і все, що було між ними;
Я вірю, що знову прийду на землю через п'ять тисяч років,
Я чекаю, що скажуть оракули, шаную богів і вітаю сонце,
Я роблю фетиш із першого-ліпшого каменя чи пенька,
я чаклун із палицею в зачарованім колі обісу,
Я допомагаю ламі чи брамінові поправляти світильники перед ідолами,
Я танцюю вздовж вулиць під час фалічного ходу,
я заглиблений у споглядання суворий аскет-індус у пущі,
Я п'ю з черепа мед, я шаную шастри й веди, я вірю в коран,
Я в теокаллі вступаю, заплямлений кров'ю від каменя й ножа,
я б'ю в барабан зі зміїної шкіри,
Я приймаю євангелія, приймаю розп'ятого, я знаю напевно,
що він божество,
Я месу вистою на колінах, підводжуся до пуританської молитви
чи терпляче сиджу на церковній лаві,
Я проречисто мовлю чи в екстазі вигукую з піною на вустах,
чи закляклий чекаю, доки мій дух мене надихне,
Я дивлюся на брук і землю чи вбік од бруку й землі,
Я з тих, що накручують сферу сфер.
Я — одна з тієї відцентрових та доцентрових сил, я кручуся
і сиплю словами, як людина, що лишає доручення перед мандрівкою.
Занепалі духом, скептики, нудні й відсторонені,
Безжурні, похмурі, байдужі, злі, манірні, невпевнені, безбожні,—
Я всіх вас знаю, я знаю море мук, сумнівів, розпуки, безвір'я.
Як б'ють хвостові плавці кита по воді!
Як блискавично вони звиваються, розхлюпуючи судомно кров!
Мир вам, закривавлені плавці скептиків, нудних і байдужих,
Я разом з вами, так само, як і з усіма іншими,
Минуле однаково відштовхується від вас, від мене й від усіх,
І те, що досі невипробуване, і майбутнє — однаковісінько належить
вам, мені та всім.
Я не знаю, що невипробуване і що попереду,
Але я знаю, що й воно, в свою чергу, роковане і настане.
Воно роковане всім: тим, хто йде, й тим, хто спиняється.
Воно чекає на молодого чоловіка, який помер і похований,

На молоду жінку, що померла й лежить тепер поруч нього,
На дитину, що, зазирнула в двері, а тоді відбігла і зникла назавжди,
На діда, що прожив життя без мети, і від того тепер
більшу гіркоту відчуває, ніж від жовчі,
На того, кого в притулку сушать пияцтво й лихі хвороби,
На безліч замордованих і загиблих, на диких кобу,
яких називають гноєм людства,
На найпростіших істот, що просто плавають, розкривши рота,
і їжа сама туди потрапляє,
На все на землі чи в найдавніших земних могилах,
На все в міріадах сфер і на міріади міріад, що населяють ті сфери,
На все, що є, і на найдрібнішу дещицю того, що ми знаємо.

44

Час мені пояснити свою сутність — устаньмо.
Те, що відоме, я відкидаю,
Я пориваю всіх чоловіків і жінок у Невідомість.
Годинник показує хвилини, але де годинник для вічності?
Ми давно вже вичерпали трильйони зим і літ,
А ще трильйони попереду, і ще, і ще трильйони.
Ті, що досі народжувались, дали нам багатство і розмаїття,
І ті, що народяться згодом, принесуть нам багатство і розмаїття.
Я нікого не називаю ні більшим, ні меншим,
Той, хто посідає свій час і місце,— рівний той з усіма.
Брате, сестро, люди заздрили вам і вас хотіли убити?
Шкода вас, але ніхто не заздрить мені й не хоче вбити мене,
Усі навколо добрі були до мене і мені нема на що нарікати
(Що я маю спільного з наріканням?).
Я — вершина вивершених справ, і я вміщаю все те, що буде.
Мої ноги ступили на щонайвищу сходинку,
На кожній сходинці — оберемки епох, і ще більші оберемки
між сходинками,
Я пройшов усі сходинки, що внизу, та йду дедалі вище й вище.
Вище й вище я підіймаюсь, і примари маліють у мене за спиною,

Ген унизу я бачу первісне величезне Ніщо, я знаю, що був і там,
Я чекав, невидимий, вічно і спав у летаргічній імлі,
Я чекав на свій час, і мені не зашкодив чад вуглецевий.
Довго був я затиснутий там — довго-предовго.
Незмірні приготування робились для мене,
Віддані й лагідні руки спрямовували мене.
Цикли перевозили мою колиску з берега та на берег, і все веслували,
мов човнярі завзяті.
Щоб дати місце мені, зірки поступались, ідучи по колах своїх,
Вони посилали своє проміння, щоб мене у вмістилищі наглядати моєму.
Доки я з матері не вийшов, мене скеровували покоління,
Мій зародок у віках не барився, ніщо не могло його приспати.
Для нього космічні туманності згустилися у запліднену сферу,
Повільно утворювались нашарування довгі, щоб стати йому опертям,
Величезні рослини давали йому поживу,
Чудовиська-ящери переносили його в пащі, обережно клали, де треба.
Сили усі світові працювали невтомно, щоб вивершити мене й звеселити,
І ось я стою на цьому місці, а в мені — моя здорова душа.

45

О юності мить! гнучкість, яку пориває вперед!
О мужність — урівноважена, квітуча й повна!
Мої кохані душать мене,
їх повно у мене на губах, вони забивають пори моєї шкіри,
Штовхають мене на вулицях і в громадських приміщеннях,
уночі голі приходять,
Удень кричать "стережися!" з каменів серед річки,
крутяться і щебечуть над головою,
Вони кличуть мене на ім'я з квітників, виноградників,
із густих чагарів,
Сідають на кожну мить мого життя,
Вкривають мені все тіло м'якими заспокійливими цілунками,
Беруть повні пригорщі любові зі своїх сердець і нечутно
передають мені.

Величаво підноситься старість! Вітаю тебе, несказанний чаре
вмирущих днів!
Кожний стан не тільки ширяться сам,— він ширить і те,
що виросте згодом,
І тиша темна ширяться, як усе інше.
Я відчиняю свій люк уночі й дивлюсь на світи розпорошені,
І всі множаться нескінченно, скільки можу я полічити,—
аж до пруга найдальших світів.
Ширше і ширше вони просторяться, розлітаються, розлітаються вічно,
Мчать усе далі й далі, за межі світів, і нема їм зупину.
Моє сонце має своє власне сонце і слухняно обертається круг нього,
Зі своїми товаришами воно прилучається до гурту вищого циклу,
Л далі йдуть більші будови, перед якими найбільші — мов цятки.
Ні на мить немає зупину, і не може бути зупину,
Якби я, і ви, і світи, і все, що під ними чи на них, перетворилось
цієї хвилини знову на бліду текучу туманність,
це не спинило б загального бігу.
Ми знову з'явилися б тут, де тепер стоїмо,
І, звичайно, пішли б набагато далі, а потім далі й ще далі.
Кілька квадрильйонів ер, кілька октильйонів кубічних миль
не затримають цієї миті, не змусять її поспішати,
Вони — тільки частинка, і все — тільки частипка.
Хоч видивись очі, за побаченою далиною — ще простір безмежний,
Скільки не лічи — охоплює полічене час безмежний.
Моє побачення призначене, це напевно,
Господь неодмінно прийде і зачекає, доки я прийду, як годиться,
Великий Товариш, вірна любов, за якою страждаю, буде там неодмінно.

46

Я знаю, що час і простір мені підвладні, й що мене ніхто не зміряв
і ніколи не зміряє.
Я вічний блукалець, я вічно в дорозі (прийдіть і слухайте всії),
Мої прикмети — дощовик, міцні черевики й ціпок, вирізаний у лісі,
Мої друзі не засядуть у мене в кріслах,

Я ні крісла, ні церкви, ні філософії не маю,
Я не веду нікого ні до обіднього столу, ні в бібліотеку, ні на біржу,
Але кожного з вас, чоловіків і жінок, я веду на пагорб,
Лівою рукою я обіймаю ваш стан,
А правою показую на континенти й великий шлях.
Ні я, ні хтось інший не може пройти цю дорогу за вас,
Ви самі повинні її пройти.
Вона недалеко — тут, поруч,
Може, ви нею вже йшли, відколи народилися, хоч і не знали про це,
Може, вона пролягла скрізь: на воді й на суші.
Завдаймо на плечі собі пожитки, мій любий сину,— ти свої, я свої,
і в путь мерщій,
Скільки дивовижних міст і вільних народів до нас пристане в дорозі!
Якщо ти втомишся, я понесу твою ношу, а ти рукою зіприся на мене,
А згодом ти мені тим самим віддячиш,
Бо тільки-но рушимо — вже ніколи нам спочину не буде.
Сьогодні вдосвіта я зійшов на гору і глянув на всіяне зорями небо,
І сказав я своїй душі: "Коли ми оволодіємо всіма цими світилами,
і натішимося ними вдосталь, і пізнаємо їх,—
Чи це виповнить, чи вдовольнить усі наші бажання?"
І сказала душа: "Ні, щойно ми досягнемо цього,— підем одразу далі
і йтимемо нескінченно".
Ти теж питаєш мене, я чую,
Я відповідаю, що відповісти не можу, ти сам повинен шукати відповідь.
Посидь хвильку, любий сину,
Поїж сухарів, молока попий,
Але щойно ти відіспишся і свіже вбрання одягнеш, я на прощання тебе
поцілую й відкрию ворота — іти тобі далі самому.
Надто довго снились тобі нужденні сни,
Я промиваю тобі закислі очі,
Ти мусиш звикнути до сліпучого сяйва денного світла
і кожної миті твого життя.
Надто довго ти брів попід берегом, тримаючись за дошку,
Тепер я хочу, щоб ти був відважним плавцем,

Щоб ти у відкритому морі стрибнув у воду, виринув, кивнув мені
й, сміючись, труснув чубом.

47

Я — вчитель атлетів,
Той, в кого груди стають ширші за мої, випробовує ширину моїх грудей,
Той найбільше шанує мій стиль, хто навчився ним перемагати вчителя.
Хлопець, котрого я люблю, теж стає чоловіком —
не завдяки здобутій силі, а по праву,
Краще хай стане лихим, ніж доброчесним із покори чи страху;
Він тішиться коханням, смакує біфштекс,
Любов без взаємності чи зневага дошкуляють йому більше,
ніж порізи гострою сталлю,
Він чудово їздить верхи, б'ється, влучає у яблучко, правує човном,
співає пісні та грає на банджо,
Йому до душі вкриті шрамами, бородаті й віспуваті обличчя,
а не гладенько виголені,
І бронзові від засмаги обличчя миліші йому від тих,
що від сонця ховаються.
Я вчу відходити від мого шляху, але хто може відійти від мене?
Відтепер я йду за вами, хто б ви не були,
Мої слова лунатимуть вам у вухах, доки ви не почнете їх розуміти.
Я все це кажу не заради грошей і не для того, щоб згаяти час,
чекаючи на човен
(Це ви рівно стільки ж говорите, а я — всього лиш язик ваш,
У вашому роті він зв'язаний, а в моєму позбавляється пут).
Присягаюсь, що більш ніколи не заговорю десь у домі
про кохання чи смерть,
І присягаюся ніколи вже себе не тлумачити,— хіба тому чи тій, хто
віч-на-віч зі мною зійдеться під відкритим небом.
Якщо схочете мене зрозуміти, йдіть у гори чи на берег моря,
Перший-ліпший комар — одкровення, а краплина чи хвиля — це ключ,
Молоток, весло, ручна пилка підтвердять мої слова.
Кімнати і школи із зачиненими віконницями не можуть

спілкуватися зі мною,
Це радше під силу бешкетникам і дітлахам.
Юнак-механік мені найближчий, він мене добре знає,
Лісоруб, що бере з собою сокиру і глек, візьме на весь день
і мене з собою,
Наймитові на фермі, який оре у полі, приємно чути мій голос,
На вітрильниках плинуть мої слова, я в море виходжу з рибалками
та моряками й люблю їх.
Солдат, що в таборі чи на марші — мій,
Уночі напередодні неминучої битви багато хто мене шукає,
і я не підведу їх,
Цієї врочистої ночі, може, для них останньої, ті, що знають,
шукають мене.
Моє обличчя торкається обличчя мисливця, коли він самотньо лежить,
загорнувшись у ковдру,
Візник, думаючи про мене, не зважає на труську дорогу,
Молода мати й стара мати мене розуміють,
Дівчина і дружина відкладають голку на мить і забувають
про все навкруги,
І вони, і всі інші візьмуть до серця, що я сказав їм.

48

Я сказав, що душа не більша за тіло,
І сказав, що тіло не більше за душу,
І ніщо, навіть бог, не вище, ніж кожен із нас для себе,
І хто хоч хвилину йде без любові, той іде на похорон власний,
у свій же саван сповитий,
І що я чи ти без гроша в кишені можемо купити найкраще, що є на землі,
І побачити оком чи показати біб у стручку,— це перевищує
всю мудрість віків,
І немає такого діла, такої роботи, де юнак не міг би стати героєм,
І нема порошинки такої, яка не могла б стати центром всесвіту,
що обертається,
І кожному чоловікові, кожній жінці кажу: хай залишиться ваша душа

незворушна перед мільйонами всесвітів.
І кажу я до людськості: не допитуйтеся про бога,
Адже навіть я, хоч цікавлюся всім, не цікавлюся богом
(Не висловити словами, як мало бентежать мене думки
про бога й про смерть).
В кожній речі я чую та бачу бога, але нітрохи його не розумію,
І не розумію, хто може бути за мене чудеснішим.
Нащо мені мріяти про те, щоб побачити бога ясніше, ніж цей день?
Я щодня, щогодини, щомиті бачу скрізь бога,
На обличчях чоловіків і жінок бачу бога, і на своєму обличчі
у дзеркалі бачу,
Я знаходжу листи від бога просто на вулиці,
і кожний лист підписаний іменем божим,
Та я залишаю їх там, де лежать, бо знаю: куди б не пішов я,
Такі самі листи акуратно приходитимуть до мене навік-віків.

49

А щодо тебе, смерте, щодо вас, прикрі обійми тління,
то марно прагнете мене збентежити.
Без страху береться акушер до своєї роботи,
Я бачу, як вправна рука натискає, приймає, підтримує,
Я схилився біля порога вишуканих, піддатливих дверей,
Я помічаю вихід, помічаю заспокоєння болю.
А з тебе, трупе, мабуть, непогане добриво, але це не ображає мене,
Я чую, як, зростаючи, духмяніють білі троянди,
Я тягнуся до листяних губ, я тягнусь до гладеньких грудей динь.
А щодо тебе, життя,— я гадаю, що ти — рештки численних смертей
(Безперечно, я сам помирав уже десять тисяч разів).
Я чую, як ви шепочете ген там, о зорі небесні,
О сонця, о траво могил, о вічні переходи від одного до другого,
від нижчого до вищого,
Якщо ви нічого не кажете, хіба я можу щось сказати?
Про каламутний ставок в осінньому лісі,
Про місяць, що спускається по крутосхилах шелесткого смеркання;

Вигравайте, іскри дня й сутінків, вигравайте на чорних стеблах,
що гниють у гною,
Вигравайте під стогнуче белькотання сухого суччя.
Я з місяця підношусь, я підношуся з ночі,
Я бачу, що це мертвотно-бліде мигтіння — це відбитки полудневого
сіяння сонця,—
І виходжу до тривкого й суттєвого від паростка великого чи малого.

50

Воно є в мені — я не знаю, що саме,— але знаю, що є.
Зболіле й спітніле, тіло моє стає спокійне й свіже,
Я сплю... я сплю довго.
Я не знаю, що це,— воно без назви — це немовлене слово,
Його немає в жодному словнику, в жодному вислові, символі.
Те, на чому воно гойдається, більше за землю, на якій гойдаюсь я,
Для нього світобудова — друг, обійми якого мене пробуджують.
Напевне, я міг би сказати більше. Обриси! Я благаю за моїх
братів і сестер.
Чи бачите ви, о братове й сестри?
Це не хаос, не смерть — це форма, єдність, це план... це вічне життя...
це Щастя.

51

В'янення колишнє і нинішнє — я наповнив, я вичерпав те й те,
І далі виповнюю новий сувій майбутнього.
Гей, слухачу! Що ти хочеш звірити мені?
Дивись мені в очі, поки я вдихаю скрадливе наближення вечора
(Щиро кажи, більш ніхто тебе тут не чує, але за хвилину
мене тут не буде).
Чи я собі суперечу?
То й дарма — значить, я суперечу собі
(Я великий, я вміщую безліч людей).
Я дослухаюсь до тих, хто поруч, я на порозі чекаю.

Хто завершив свою денну роботу? хто довечеряє швидше?
Хто бажає пройтися зі мною?
Ну то як — говоритимеш, поки я не пішов? Чи волієш дочекатися,
коли буде запізно?

52

Пролітаючи, яструб плямистий докоряє мені за лінощі та балакучість.
Я теж аніскілечки не приборканий, і мене тлумачити неможливо,
Я варварським криком кричу над дахами світу.
Останній подих дня затримався ради мене,
Він жбурляє подобу мою слідом за іншими — справжню, мов будь-яка
тінь,
що падає на дику пущу,
Він умовляє мене стати парою і смерканням.
Повітрям я відлітаю, я махаю своїм білим волоссям сонцю, яке тікає,
Плоть вихорить із мене, і я жену її, мереживо рване.
Я заповідаю себе землі, щоб прорости травою, яку люблю,
Як я вам буду знову потрібний, шукайте мене під підошвами
своїх черевиків.
Навряд чи втямите ви, хто я і що я хочу сказати,
Та принаймні я стану вам добрим здоров'ям,
Я очищу й зміцню вашу кров.
Не знайшовши мене одразу, не втрачайте надії,
Не заставши в однім місці, шукайте мене деінде,
Десь-то я зупинився й чекаю на вас.

ПІСНЯ ВІДКРИТОГО ШЛЯХУ

Переклад Леся Гуменюка

1

Я ступаю на шлях відкритий безжурно,
Здоровий, вільний — весь світ переді мною,
Довга тіниста путь веде мене, куди я захочу.
Віднині я більш не чекаю, бо сам собі я — нагода щаслива,
Віднині більше не скімлю, не зволікаю, нічого не потребую;

Годі хатнього нарікання, бібліотек, буркотливого критиканства,—
Дужий та вдоволений я ступаю на шлях відкритий.
Земля — цього ж мені досить.
Я не хочу, щоб сузір'я стали ближчі до нас,
Бо знаю, що добре їм на своєму місці,
І добре тим, хто до них належить.
(А тут я несу свою любу одвічну ношу —
Чоловіків і жінок; де не йду — ця ноша зі мною,
Клянуся, що не зможу їх позбутись,
Бо сам я виповнююсь ними і собою виповнюю їх).
2
Я ступаю, шляху, на тебе і озираюсь: мабуть, видиме у тобі —
це ще не все,
Мабуть, є в тобі ще й невидиме.
Ось глибокий урок: усе прийняти, нікого не відкинути,
переваги не надати нікому,
Негр із густим, кучерявим волоссям, злочинець, неписьменний, слабий —
всім він відкритий;
Пологи, хтось поспішає по лікаря, кульгає жебрак, дибає п'яний,
робітники йдуть гуртом і регочуть,
Підліток, збіглий з дому, екіпаж багатія, чепурун, коханці-утікачі,
Найперший продавець уранці, мари, меблі, що перевозяться в місто,
меблі з міста,—
Все оте проминає, і я проминаю,— нікому немає зупину,
Все мушу прийняти, всім повинен я дорожити.
3
О повітря, я вдихаю тебе, щоб говорити!
О предмети, ви докупи збираєте всі мої значення й надаєте їм форми!
О світло, ти огортаєш мене і всі речі потоками ніжними й рівними!
О стежини, протоптані в безладних рівчаках обіч шляху!
Мабуть, у вас таяться невидимі існування, ви такі дорогі для мене.
О хідники міські! о міцні кам'яні краї!
О пороми! о дошки й ахтерштевні на верфях! о борти, обшиті деревом!
О судна далекі!
О будинків ряди! о фасади, пронизані вікнами! о дахи!

О під'їзди і двері вхідні! парапетні плити й залізна горожа!
О вікна, крізь оболонку вашу прозору так видно багато!
О двері та сходи! о арки!
О сіре каміння нескінченних бруківок! о перехрестя топтані!
Від усіх, мабуть, хто вас торкався, ви щось приймали,
І тепер мені потай передаєте,
Щось від живих і мертвих заполонило непроникні ваші поверхні,
і духи їхні хотіли б мені явитись і подружити зі мною.
4
Шириться земля праворуч і ліворуч,
Ожила картина, кожна її частина освітлена якнайкраще,
Музика починає лунати, де вона потрібна, і вщухає — де не потрібна.
Бадьорий голос громадського шляху, веселе та свіже відчуття дороги.
О битий шляху, яким іду я, чи ти кажеш мені: "Не полишай мене!"?
Чи ти кажеш: "Не ризикуй, бо як покинеш мене — загинеш"?
Чи ти кажеш: "Я готовий, утораваний і несхибний, будь мені вірний"?
О великий шляху, я не боюся тебе залишити — така моя відповідь —
але я люблю тебе,
Ти мене виражаєш краще, ніж я сам на це здатний,
Ти означатимеш більше для мене, ніж моя власна поема.
Я вважаю, що всі героїчні діяння задумувались просто неба
і всі вільні поеми також,
Я вважаю, що міг би й собі зупинитись і чудеса повершити,
Я вважаю, що на цьому шляху всі, кого стріну, сподобаються мені,
й кожний стрічний мене полюбить,
Я вважаю, що кожний, кого я бачу, має бути щасливий.
5
Віднині я проголошую себе вільним від меж і кордонів уявних,
Іду, куди заманеться, сам собі цілковитий господар,
Слухаю інших, добре зважую чуте,
Затримуюсь, шукаю, одержую, міркую,
Тихо, але неухильно, я позбуваюся пут, що хотіли б мене втримати.
Великими ковтками я ковтаю простір,
Схід і захід — мої, північ і південь — мої.
Я більший і кращий, ніж думав собі,

Я не знав, що стільки в мені доброти.
Все здається мені прекрасним,
Я можу чоловікам і жінкам повторити: ви зробили мені стільки добра,
і я віддам вам тим самим,
Я запрошуватиму, ідучи, інших з собою — для себе й для вас,
Я, ідучи, розсію себе поміж чоловіків і жінок,
Я подарую всім нову радість і простоту,
Той, хто мене відрине, мене не стурбує,
Той, хто мене прийме, буде блатословен і благословить мене.
6
Якби й тисяча досконалих чоловіків постала переді мною,
мене це не вразило б,
Якби й тисяча найвродливіших жінок постала переді мною,
мене це не зчудувало б.
Нині я збагнув таємницю творення найкращих людей:
Треба рости на вільнім повітрі, їсти й спати із землею разом.
Тут кожен може звершити подвиг
(Такий подвиг полонить серця всього людства,
Він стільки сили і волі випромінює з себе, що підкоряє закон,
бере на глузи владу і всі аргументи "проти").
Тут випробовується мудрість,
Мудрість випробовується остаточно не в школах,
Мудрість від тих, хто її має, не передається тим, хто її не має,
Мудрість іде від душі, її неможливо довести, вона сама собі доказ,
Вона прикладається до всіх рівнів, предметів, якостей
і цього їй досить,
Вона — певність реальності та безсмертя речей, досконалості їхньої;
І щось є таке у видимім плині речей, що кличе мудрість
із глибини душі.
Тепер я знов перегляну філософії та релігії,
Може, вони в аудиторіях гарні, але ні на що не придатні під розлогими
хмарами, поміж краєвидів і понад потоками бистрими.
Тут — здійснення людини,
Тут всяк себе перевірить — відкриє собі, що є в ньому,
Минуле, майбутнє, велич, кохання,— якщо вони існують без тебе,

то в тобі їх нема.
У кожній речі поживне тільки зерно;
А хто ж за нас із вами поздирає лушпиння?
А хто ж за нас із вами розплутає всі лукавства,
хто зірве для нас оболонку речей?
Тут одне до одного тягнуться люди не за планом, складеним заздалегідь,
а самі собою, за примхою серця;
Чи знаєш ти, що означає, коли ти шляхом ідеш і в тебе закохуються незнайомці?
Чи розумієш ти мову очей, на тебе звернених?
7
Тут виливають душу,
А виливається душа із глибин, через ворота затінені,
викликаючи завжди питання:
Звідки й навіщо ця туга? звідки й навіщо ці думи в пітьмі?
І чому багато чоловіків і жінок, наближаючись до мене,
запалюють у крові моїй сонце?
Чому, коли вони мене покидають, стяги радості моєї обвисають,
кануть безживно?
Чому, коли я проходжу під деякими деревами, мені спадають
широкі й співучі думки?
(Мабуть, вони висять на тих деревах і взимку, і влітку, і щоразу
падають плодами, коли я проходжу).
Чим я так несподівано обмінююся з декотрими незнайомцями?
З яким-небудь візником, коли сиджу поруч нього на передку?
Із рибалкою, що витягає на берег сіті, коли я, мимо йдучи,
зупиняюсь?
Звідки це добре почуття, яке так щедро дарують мені
чоловіки й жінки?
Звідки у мене таке саме до них почуття?
8
Виливання душі — це щастя, ось воно, щастя І
Я думаю, воно виповнює довкола повітря, чекаючи кожного повсякчас;
Нині воно ллється в нас, наповнюючи по вінця.

Отут і виникає в нас щось притягальне,
Свіжість і лагідність чоловіка і жінки
(Зело, що лиш цього ранку пробилось на світ, не таке свіже та лагідне).
До того, хто має цю звабу, і молоді, й старі спливають любов'ю,
Він-бо чистий чар випромінює, перед яким і краса, і цнота — ніщо,
До нього тягнеться, болісна і тремтлива, спрага єднання.

9

Allons I * хто б ти не був, рушай у мандри зі мною!
Йдучи зі мною, те знайдеш, що ніколи не стомлює.
Земля не стомить ніколи,
Земля — дика, безмовна, незбагненна спочатку, Природа —
дика й незбагненна спочатку;
Не зневірюйся,— там, далі, є дивні речі, добре приховані,
Присягаюся, дивні є речі, красу яких не виразити словами.
Allons! не барімось,
Хай напхані наші крамниці чудовим товаром, хай зручне житло,
ми не можемо тут залишатись,
Хай гавань захищає від бур, хай води спокійні, ми не повинні
ставати на якір,
Хай довкола гостинні люди, та нам дозволено тішитися гостинністю
лише коротку хвилину.

* Ходімо (фр.).

10

Allons! зваби ще більші будуть,
Ми плистимемо незвіданими та бурхливими морями,
Там, де дмуть вітри, плюскочуть хвилі, де кліпер лине,
напнувши усі вітрила.
Allons! з нами сила, свобода, земля, стихії,
Здоров'я, завзяття, веселість, чуття гідності, допитливість;
Allons! звільнімося від усіх доктрин!
Від ваших доктрин, о кажаноокі бездуховні ченці.
Смердючий труп лежить поперек дороги — негайно його поховати.
Allons! але застерігаю:
Той, хто вирушає зі мною, повинен мати найкращі —
вдачу, м'язи та витривалість,

Лише того піддавати випробуванням можна, хто сміливість і здоров'я несе з собою,
Не приходьте до мене, хто краще усе вже змарнував,
Тільки ті хай приходять, у кого тіло іще незіпсуте й несхитне,
Ні слабим, ні п'яницям, ні сифілітикам тут не вільно ступати.
(Я і мені подібні переконуємо не доказами, не порівняннями,
не віршами,
Ми переконуємо своїм існуванням).
11
Слухай! Я хочу бути щирий з тобою,
Я не обіцяю давніх легких нагород, я обіцяю тобі нові, грубі,—
Ось які дні чекають на тебе:
Ти не будеш збирати й накопичувати того, що звуть багатством,
Усе, що ти заробиш а чи дістанеш, ти породжаєш рукою щедрою,
Тільки-но прийдеш у місто призначене, ледве натішишся ним,
як невідпорний поклик пожене тебе далі в дорогу,
Ті, що залишаться, посміхатися будуть і кпити будуть із тебе,
На зваби кохання відповіси лише пристрасним поцілунком прощальним
І відштовхнеш руки ті, що тебе затримати спробують.
12
Allons! за великими Супутниками, щоб іти з ними разом!
Вони теж у дорозі — це стрімливі й гордовиті чоловіки,
це найпрекрасніші жінки,
їм і штиль, і шторм до вподоби у морі,
Не на одному вітрильнику вони плавали, не одну відміряли милю пішки,
Побували в далеких країнах, заходили в різні оселі,
їм довіряються всі, вони пильно вивчають міста,
вони трударі самотні,
Зупиняться раптом і споглядають жмути трави, цвіт,
черепашки на березі,
Вони танцюють по весіллях, наречених цілують, бавлять ніжно дітей,
дітей народжують,
Солдати повстань, вони стоять біля зяйливих могил,
труни в них опускають,
Кожної пори року вони в дорозі, рік у рік, дивовижні роки

виростають з років,
Вони в путі зі своїми супутниками — з різними порами їхніх життів,
З ними дитинство нерозпукле мандрує,
Весело їм іти з власною юністю, із бородатим своїм змужнінням,
Чи зі своєю жіночністю, всеоб'ємною, неперевершеною, радісною,
Ось поруч них — їхня старість велична,
Старість — спокійно простореться, шириться разом
із думним розмахом всесвіту,
Старість — вільно тече із солодким відчуттям близького звільнення — смерті.

13

Allons! до того, що нескінченне та безначальне,
Щоб зазнати труднощів, днів бездомних, нічного спочину,
Щоб зосередити все у подорожі, якої прагнемо, у днях і ночах жаданих,
Щоб потім вирушити в інші, ще величніші мандри,
Де бачити треба тільки мету, щоб досягти її і піти далі,
Де думають не про те, чи далеко, чи скоро, а тільки про те,
щоб мети досягти і піти далі,
Де не озираються навсібіч,— ось лежить цей шлях і чекає,
хоч який він довгий, а чекає на тебе,
Де не гадають, бог сотворив цю істоту чи хтось інший,
а з усіма ідуть до мети,
Де все, що бачиш, ти можеш мати, тішитись всім цим
без праці тяжкої чи грошей,
вбирати зором усю пишноту, не забираючи з собою ні дрібки,
Де можна краще взяти з фермерської садиби чи вілли багатія:
і цнотливе благословення щасливого подружжя, і плоди садків,
і з квітників усі квіти,
Де, проходячи забудованим щільно містом, можна взяти усе,
що воно може дати,
Де можна в дорогу забрати і вулиці всі, і всі будинки на них,
Де можна узяти з собою думки всіх стрічних,
любов узяти з їхніх сердець,
Де можна коханців узяти з собою в дорогу,
дарма що лишились вони позаду,

Де цей всесвіт пізнаєш як один із шляхів, як багато шляхів,
як шляхи для душ мандрівних.
Усе дорогу дає душам, що йдуть уперед,
Усі релігії, підвалини, мистецтва, уряди, усе, що було чи є на цій
чи будь-якій іншій планеті, все ховається в ніші та закутки
перед поступом душ по величних дорогах всесвіту.
У порівнянні з поступом душ чоловіків і жінок по величних дорогах
всесвіту, всі інші поступи — лише необхідні
емблема й підтримування життя.
Вічно живі, вічно націлені уперед,
Статечні, поважні, сумні, знедолені, збиті з плигу, шалені, бентежні,
слабі, невдоволені,
Зневірені, горді, ніжні, хворі, прийняті людьми, знехтувані людьми,—
Вони йдуть! вони йдуть! я знаю, що вони йдуть, лише не знаю куди,
Але я знаю, що йдуть вони до кращого — до чогось величного.
Тож, хто б ти не був, виходь! Виходь, чоловік чи жінка!
Хай ти сам збудував цю домівку — не повинен ти спати й нидіти вдома.
Виходь із темряви самоти! відкинь запони!
Заперечень ніяких: я все знаю і виявляю.
Крізь тебе й крізь інших я бачу однаково добре,
Крізь людський сміх, танець, обід, вечерю,
Крізь одяг і оздоби, крізь умиті й причепурені лиця
Бачу твою таємну мовчазну гидливість і розпач.
Ні чоловік, ні дружина, ні друг не почують твого зізнання,
Друге твоє "я", двійник твій крадеться і ховається,
Безтілесний, безмовний на вулицях міст,
ввічливий і шанобливий у вітальнях,
У вагонах, на пароплавах, на громадських зібраннях,
Свій у домівках чоловіків і жінок, за столом, у спальні, будь-де,
Гарно вбраний, усміхнений, бадьорий, смерть у грудях, пекло в черепі,
У тонкому сукні й рукавичках, в стрічках, у штучних квітах,
У згоді зі звичаями, ані пари з вуст про себе,
Говорить про все, та ніколи — про себе.
14
Allons! через боротьбу і війни!

Обраної мети не скасувати нікому ніяким наказом.
Чи були битви звитяжні?
Хто звитяжець? ти? твій народ? Природа?
Тільки добре мене зрозумій: суть речей така, що всяка звитяга
веде до ще більшої битви.
Мій клич — до бою, до повстання полум'яного заклик,
Хто піде зі мною, хай озброїться добре,
Хто піде зі мною, матиме обмаль харчів, стріне злидні,
ворога лютого, зраду.
15
Allons! шлях лежить перед нами!
Він безпечний — я пройшов його сам, мої ноги випробували його —
не барися!
Хай папір на столі залишиться чистим і невідкритою —
на полиці книжка!
Хай залишаться інструменти в майстерні! хай гроші залишаться
не зароблені!
Хай школа спустіє! не зважай на гнів учителя!
Хай проповідує в церкві піп! хай юрист викладає справу в суді
й суддя тлумачить закон!
Товаришу, я руку тобі простягаю!
Я любов тобі віддаю, дорожчу за гроші,
Я тобі пропоную себе, а не проповідь чи закон;
А ти себе віддаси мені? рушиш зі мною в мандри?
Йтимемо з тобою пліч-о-пліч, доки будемо жити?

О ЗІРКО ФРАНЦІЇ!
(1870—1871)

О зірко Франції!
Яса надії твоєї і сили, і слави,
Як гордовитий корабель, що довго флагманом був,
Здається руїною нині, що шторм її кидає, кістяком безщоглим;
І серед юрм, що борсаються, шаленіють, тонуть,—
Ані керма, ані керманича немає.

О тьмяна бентежна зірко,
Світило не лише Франції самої — ти блідий символ моєї душі,
її найдорожчі надії,
Боротьба, дерзання, гнів священний в ім'я свободи,
Символ сподівання ідеалу далекого, ентузіастів мрії про братерство,
Ти — символ жаху для тирана й ченця.
Розіп'ята — зраджена запроданцями зоря,
Зоря, що тріпоче над землею смерті, над героїчною землею,
Над дивною, палкою, глузливою, свавільною землею.
Нещасна! не дорікну тобі я за помилки, гріхи, марноти:
Нечувані лиха та муки притлумили мої докори,
Вони тебе освятили.
За те, що, помиляючись, ти прагнула стати вище,
За те, що ні за віщо не продала б себе,
За те, що, плачучи, прокинулася від дурманного сну,
За те, що з-поміж сестер ти одна, велетко, знищила всіх,
хто тебе ганьбив,
За те, що не могла й не бажала носити звичні кайдани,—
Цей хрест, обличчя мертвотне, пробиті твої руки й ноги,
Спис, встромлений у твій бік.
О зірко! О Франції кораблю, що гнали тебе назад і збивали з курсу!
Не згасни, світило затьмарене! О кораблю, так далі пливи!
Певна шляху свого, мов сама Земля, цей корабель для всіх,
Творіння вогню смертельного і хаосу бурхливого,
Що зі спазм шаленства та його отрут
Виходить сильна та прекрасна
І лине попід сонцем по своїй орбіті,—
Отак і ти, кораблю Франції!
Прийде цим дням кінець, розвіються хмари,
Повершиться труд, настане жадана свобода,
І тоді, відроджена над європейським світом,
Радо відгукнешся звідти, як людина здаля до людини,
віддзеркалюючи нашу Колумбію,
І знов зоря твоя, Франціє, чарівна, блискуча зірка

В небесному мирі, чистіша, яскравіша, ніж будь-коли,
Засяє несмертна.

ГОРДА МУЗИКА БУРІ

1

Горда музико бурі,
Урагане свавільний, що в преріях виєш!
Гуде верховіття у лісі — це з гір вітровій;
Втілення невизрілих форм — ви, оркестри приховані,
Ви, серенади фантомів, що, з інструментами напоготові,
Сплітають із ритмом Природи мови усіх народів;
Ви — акорди, полишені нам композиторами неосяжними, ви — хори,
Ви, неусталені, вільні танки обрядові, ви — зі Сходу,
Ви, річок бурмотіння, рев водоспадів,
Ви — грім далеких гармат і тупіт кінноти,
Гуки таборів, де лунають сигнальні ріжкй,—
Всім цим упереміш глупу ніч виповнюючи, силу мені відбираючи,
Буре, входиш до мене в спальню самотню,— нащо ти мене полонила?

2

О душе, це твій час, а решта нехай іде,
Слухай, не розгуби,— линуть вони до тебе,
Розтинаючи ніч, увіходячи до мене,
Для тебе співають вони і танцюють, о душе.
Пісня святкова,
Дует молодого і молодої, шлюбний марш,
З устами кохання, з коханців серцями, що повні по вінця любов'ю
(Щоки їм спаленіли, парфуми, в кортежі обличчя молодих і старих),—
Під чистий звук флейт і лунке кантабіле арф.
Все ближче барабани гуркочуть.
Вікторіє! бачиш прапор пробитий, який ще тріпоче серед порохового диму?
бачиш поразку невдах?
Чуєш крики звитяжного війська?
(Ах, душе,— ридання жінок, поранені стогнуть в агонії,
Сичання й тріскіт вогню, зчорнілі руїни, згарища міст,

Жалобні пісні й запустіння людства!)
Ось мотиви античності й середньовіччя мене виповнюють,
Я бачу й чую давніх арфістів на святах валлійських,
Я чую: мінезингери співають свої ле про кохання,
Я чую менестрелів, штукарів, трубадурів середньовіччя.
Ось могутній орган вступає,
Трепетно, а під ним (як незримі опори в землі,
На яких тримається проріcть, буяння рослин,
Всі форми краси, грація й сила, відтінки усі відомі,
Зелені пагінці трав, спів пташок, діти, що бавляться та пустують,
хмари у небі над нами)
Основа міцна стоїть, не вщухають її пульсування,
Омиваючи, підтримуючи, поглинаючи все, материнство усього,
З ним усі інструменти без ліку,
Виконавці грають, усі світові музики,
Захоплюють урочисті гімни та меси,
Пристрасні, щирі співи, молитви скорботні,
Чарівливі вокалісти усіх часів,—
І все це орган розчиняє в діапазоні всієї землі,
Вітрів і лісів, хвиль океанських потужних,
Новий оркестр складний, що єднає роки й країни,
десятикратний відновлювач,
Як про вікопомні дні поети розповідають: Paradiso *,
Вигнання з раю, довга розлука, та вже по блуканнях,
Мандри скінчилися, мандрівник додому вернувся,
Людина й мистецтво з Природою знову злились.
Tutti ** для землі й для неба;
(Всемогутній диригент щойно паличкою дав знак).
* Рай (іт.); назва третьої частини "Божественної комедії" Данте.
** Всі (іт.); загальний оркестровий вступ.
Мужня строфа чоловіків з усього світу,
їм дружини відповідають антистрофою.
О мово скрипок!
(Від серця ваша річ,— воно ж саме не скаже,
Жаждиве й мовчазне,— воно саме не скаже).

3

Ах, іще змалу...
Ти знаєш, душе, всі звуки музикою стали для мене:
Мати співає колискову чи гімн
(Цей голос, о ніжні голоси, любі пам'яті голоси,
Та найбільше диво — найдорожчі матусі, сестри голоси),
Дощ, зерно проростає, хвилює вітрець кукурудзи довгасте листя,
Баранці припливу розмірено на пісок набігають,
Щебетливий птах, різкий яструба крик,
Крики диких качок надвечір, коли перелітають вони на північ
або на південь,
Псалом у сільській церкві чи в гайочку на повітрі, за містом,
Скрипаль у таверні, спів без супроводу, нескінченна моряцька пісня,
Ревуть корови, бекають вівці, співають півні досвітні.
Всі пісні, що є по усіх країнах, лунають круг мене,
Німецькі наспіви про дружбу, вино і кохання,
Ірландські балади, веселі джиги й гуртові танці, англійські мелодії,
Французькі шансони, шотландські співи, та над усе —
Незрівнянні твори Італії.
На кін бліда, та в пристрасті своїй страшна,
Виходить Норма, блискає кинджалом.
Я бачу неприродний полиск очей причинної Лючії,
Незібране й нечесане на спину падає волосся.
Я бачу: Ернані йде садком весільним,
Довкруг духмяні ружі вечорові, він весь промениться,
веде за руку наречену,
Чує пекельний клич, сурма віщує смерть.
Мечі схрестилися, сиві невкриті голови,
Чистий промовистий бас та баритон чудовий,
Дует тромбонів, Libertad * назавжди!
У затінку густому іспанського каштана,
Біля старого муру монастирського лунає гірка пісня,
Пісня втраченого кохання, смолоскип молодості й життя,
погашений у розпуці,
Пісня вмирущого лебедя, крається серце Фернандо.

Забувши скорботи, Аміна піснею згадує щастя,
Ряхтять, мов зірки, мов світло ранку, весело плинуть
потоки її радості.
(Виходить пишна пані,
Сяйне світло, красуня-контральто, квітуча мати,—
Горніх богів сестру, саму Альбоні я чую).
4
Я чую ці оди, симфонії, опери,
Я чую музику пробуджених, обурених людей у "Вільгельмі Теллі",
Я чую Мейєрберових "Гугенотів", "Пророка" і "Роберта",
"Фауста" Гуно і "Дон-Жуана" Моцарта.
Я чую танці усіх народів,
Вальс, чарівний ритм захоплює, полонить мене блаженством,
Болеро під гітари лункі та клацання кастаньєт.
* Свобода (ісп.).
Я бачу давні й нові обрядові танці,
Я чую звучання варгана,
Я бачу: хрестоносці високо хрест несуть і войовниче звучать тарелі,
Я чую: дервіші монотонно співають, час від часу скрикують несамовито
і повертаються лицем до Мекки,
Я бачу ритуальні врочисті танці персів, арабів,
А в Елевсіні, домівці Церери,— я бачу — танцюють сучасні греки,
Я чую, як вони у долоні плещуть, схиляючись,
Я чую ритмічне човгання ніг.
Я бачу давні танці жерців-корибантів, виконавці калічать один одного;
Я бачу: римські юнаки під пронизливий звук флажолетів
підкидають і ловлять зброю,
Падаючи на коліна і знову підводячись.
Я чую з мусульманського мінарета клич муедзина,
Я чую всередині молільників: не казання, не напучування,
не дискусія, не слово,
А мовчазні, дивні, віддані, збуджені, гарячі голови,
екстатичні обличчя.
Я чую єгипетську арфу багатострунну,
Невигадливі співи човнярів на Нілі,

Священні китайські імперські гімни,
Як тихо грає кінг (тростина вдаряє по каменю),
Чую флейти індуські, віна різко звучить,
Танцюють баядери.
5
Ось Азія, Африка мене залишають, Європа мене полонить,
Я вслухаюсь в могутні органи й хори з безлічі голосів.
Величний гімн Лютера Eine feste Burg ist unser Gott *,
* "Міцна фортеця наш господь" (чім.).
Stabat Mater Dolorosa * Россіні,
Ось плине у високому соборному мороці з яскравими вітражами
Пристрасне Agnus Dei чи Gloria in Excelsis **.
Композитори! владні маестро!
І ви, ніжні співаки старого світу, сопрано, тенори, баси!
До вас новий бард, що співає на заході,
З пошаною любов свою шле.
(Усе це вело до тебе, душе,
Всі почуття, видовища і предмети ведуть до тебе,
Але зараз мені здається, що над усім панує звук).
Я чую щорічні співи дітей у соборі святого Павла,
Чи під високим склепінням величезного залу — симфонії та ораторії
Бетховена, Генделя, Гайдна,—
"Творіння" охоплює мене божественними хвилями.
Дай мені владу над звуками усіма (я насилу стримую крик),
Виповни мене усіма голосами всесвіту,
їхнім трепетом, хвилюванням Природи!
Бурі, води, вітри, опери, співи, марші й танці,—
Віддай мені, влий у мене, бо я хочу все це ввібрати!
6
Тут я тихо прокинувсь
І, лежачи, почав міркувати над музикою мого сну,
І над спогадами тими, ураганом лютим,
І над усіма піснями сопрано і тенорів,
І над урочистими східними танцями з релігійним поривом,
І над ніжними інструментами різними, і над діапазоном органів,

І над щирою журбою кохання, над смутком, над смертю,—
І я з ліжка, з самотньої спальні сказав допитливій і мовчазній
своїй душі:
"Ходімо, я нитку знайшов провідну, яку стільки шукав,
Ми підем і, відсвіжені, день розпочнем,
Радо життя беручи, ми підем у світ, у справжній,
Нас живитиме мрія наша небесна".
Та сказав я іще:
"Можливо, те, що ти чула, душе,— не гук вітрів,
Не сон про свавільний шторм, не биття крил морського орла,
не хрипкий крик,
Не вокалізм сонцем осяяної Італії,
Не німецький орган могутній, не хори безлічі голосів,
не складачі гармоній,
Не строфи чоловіків і дружин, не маршування солдатів,
Не флейти, не арфи, не ріжки таборів,
Але з ритмом новим, що пасує тобі,
Вірші торують шлях від Життя до Смерті, незримо линуть у вечірнім
повітрі, невпіймані, ненаписані,—
Тож увійдімо в день ясний і пишімо".

ЦЯ МУЗИКА ЗАВЖДИ ДОВКОЛА МЕНЕ

Ця музика завжди довкола мене: без кінця, без початку,— я не чув її,
бо не вчився слухати,—
Але нині я чую хор, і мене він підносить,
Тенор гучний — він злітає, сповнений сили й здоров'я,—
я чую його і радісні ноти світання,
Сопрано час від часу бадьоро злинає понад гребенями величезних хвиль,
Розкішно вібрують у цьому безмірі прозорі баси,
Перможне tutti, жалобні плачі з солодкими флейтами і скрипками,—
усе це мене виповнює,
Я чую не тільки силу звучання — мене зворушують всі нюанси задуму,
Я слухаю, як сплітаються і розплітаються голоси, змагаються,
міряються одне з одним запально, завзято,

щоб перевершити суперника почуттями,
Я не думаю, щоб виконавці самі себе розуміли,— але, здається,
я починаю їх розуміти.

ТАЄМНИЧИЙ СУРМАЧ

1

Чуєте? Якийсь дикий сурмач, якийсь дивний музика
Ширяє незримо в повітрі,— химерні мелодії линуть надвечір.
Я чую тебе, сурмачу, звук твій кожний ловлю відразу:
Ось він рине, вирує, мов буря, круг мене,
Ось він низький, приглушений, ось губиться вдалині.

2

Підійди, безтілесний, до мене: може, в тобі лунає
Якийсь композитор мертвий? може, твоє життя печальне
Було сповнене мрій високих, несформованих ідеалів,
Хвиль, океанів музичних, що безладно здіймаються?
Екстатичний духу, прихилися близько, хай твій лунає корнет,
І лиш до мого долинає він слуху, вільно долинає до мене,—
Щоб я зміг тебе перекласти на мову.

3

Грай, сурмачу, відкрито і дзвінко, я йду за тобою,
На чисте звучання прелюду, веселе, прозоре;
Зникає дражливий світ, і вулиці, й день гамірливий,
Священний спокій, мов роса, на мене спадає,
І прохолодної, свіжої ночі я йду стежками раю —
Трава ось пахне, вільге повітря, троянди;
Пісня твоя будить німий мій уярмлений дух, ти звільняєш,
надимаєш мої вітрила,
І я пливу, купаюся в озері неба.

4

Грай ще, сурмачу! і для моїх чутливих очей
Оживи стародавність, покажи світ феодальний.
Як музика твоя чарує! ти проводиш переді мною
Дам і кавалерів давно померлих, ось барони у залах замків,

трубадури співають,
Оружні лицарі сатисфакції вимагають чи шукають святого Грааля;
Я бачу турнір, бачу в латах важких суперників на конях величних,
що кусають вудила,
Я чую крики, буремний гук і криці брязкіт;
Я бачу буйні війська хрестоносців — чуєте, дзвенять тарелі,
Он поперед них ідуть ченці, високо хрест несуть.
5
Грай ще, сурмачу! хай за тему для тебе
Всеосяжності тема буде, вирішення і декор,
Любов — це пульс усього, підтримка і муки,
Серця чоловіка і жінки — усе для любові,
Оце ж твоя тема єдина — любов, що сплітає, обіймає і проймає усе.
О, як духи безсмертні юрмляться круг мене!
Я бачу: перегінний куб працює одвіку, я бачу й знаю
полум'яні пристрасті, що гріють світ,
Палання, бентежний рум'янець, биття сердець закоханих,
Одні — до блаженства щасливі, а інші — мовчазні, ледь живі, похмурі;
Любов, це ж уся земля для тих, що люблять... любов,
що перемагає час і простір,
Любов — це ж день і ніч, любов — це сонце, місяць і зорі,
Любов — це рум'янець густий, пишний, запаморочливо духмяний,
Бо є тільки слова любові і думка єдина — любов.
6
Грай ще, сурмачу,— сурми на сполох.
Миттю па поклик твій — гомін страшний, мов гуркоче в далечі грім,
Осьде озброєні квапляться люди, осьде в куряві багнети блищать,
Я бачу заляпані брудом канонірів обличчя, я помічаю серед диму
рожевий спалах, я чую: гримлять гармати;
Не тільки війну доносить жахна твоя пісня без слів, несамовитий музико,
а й картини жаху,
Розбій лютих здобичників, грабунок, убивство — я чую крики "пробі!",
Я бачу: кораблі тонуть у морі, я бачу на палубі, в трюмі
страхітливі картини.
7

О сурмачу, здається мені, що це я — інструмент, на якому ти граєш,
Розчулюєш серце, мозок хвилюєш; привертаєш, змінюєш почуття мої,
як хочеш;
Це ж наспіви печальні твої пітьму вселяють у мене,
Ти відбираєш все світло бадьоре, усю надію,
Я уярмлених бачу, переможених, зранених, пригноблених усієї землі,
Я відчуваю ганьбу незглибиму, впослідження роду свогб,
усе ж це стає моїм,
Моя також людська мста, кривда сторіч,
ворожнеча безглузда й ненависть,
Поразка чигає на мене... все втрачено... ворог став переможцем
(Але непохитно стоїть на румовищі Гордість велична до скону,
Стійкість, незламність до скону).
8
Тепер, сурмачу, наостанці
Найвищу подаруй мені пісню,
Заспівай до моєї душі, віднови знесилену віру її та надію,
Укріпи забарливу впевненість, дай хоч трохи прозріти майбутнє,
Дай пророцтво його і радість.
О радісна, тріумфальна, найвеличніша пісне!
Сила в звуках твоїх неземна,
Марш звитяги... людина вільна... нарешті вона переможець,
Гімн усесвітньому божеству від людини всесвітньої — це ж бо радість!
Людський рід оновився — досконалий світ, це ж бо радість!
Жінки і чоловіки в мудрій цноті й здоров'ї — це ж радість!
Бунтівливий сміх веселунів, сповнених радості!
Війна, смуток, страждання пощезли — очистилася земля,
лишилася тільки радість!
Океан радості повен — і в повітрі радість!
Радість! радість волі, віри, кохання! радість екстазу життя!
Достатньо просто жити! просто дихать!
Радість! радість! радість повсюди!

НЕ ЗАЧИНЯЙТЕ ДВЕРЕЙ

Не зачиняйте переді мною дверей, книгозбірні горді,
Бо я приношу найпотрібніше — чого досі ще не було
на ваших якнайкраще укомплектованих полицях;
Вийшовши із війни, я книжку свою зробив,
Слова книжки моєї — ніщо, глибинний зміст і плин їхній — все,
Ця книжка осібна, не пов'язана з іншими, розум її не відчує,
Тільки ви, приховані, невисловлені жадання,
відгукнетесь бентежно на кожну сторінку.

ОСЬ МОЇ ЛИСТОЧКИ НАЙТЕНДІТНІШІ

Ось мої листочки найтендітніші, найміцніша моя основа,
В їхнім затінку я ховаю свої думки,— я їх не розкриваю,
Та вони мене розкривають більше, ніж усі мої інші вірші.

УВЕЧЕРІ НА БЕРЕЗІ МОРЯ

Увечері на березі моря
Дитина з батьком стоїть
І дивиться на схід, на осіннє небо.
Угору крізь тьму,
Де чорним громаддям сунуть хмари ненатлі, хмари жалобні,
Похмуро вкриваючи небо,—
По смузі прозорій та чистій ефіру, що лишилась на сході,
Сходить великий, спокійний, зоряний владар Юпітер,
А поруч, трохи вище —
Плинуть тендітні сестри Плеяди.
Дівча па березі, тримаючи батька за руку,
Дивиться на ті хмари жалобні, що переможно сунуть,
загрожуючи все поглинути,
І схлипує тихо.
Не плач, дитинко,
Не плач, моя люба,
Дай-но сльози тобі я зцілую,
Хмарам ненатлим панувати не довго,—

Скоро підуть із неба, а що зірки вони поглинають —
то тільки здається,
Зійде Юпітер, лиш будь терпляча; іншим вечором глянеш —
і зійдуть на небі Плеяди.
Вони ж безсмертні, усі ці зірки,— і срібні, і золоті
ще знову засяють,
Великі зірки й маленькі знову засяють — переживуть біду,
Знову засяють величезні безсмертні сонця
і довговічні задумливі місяці.
То невже, люба дитинко, ти тужиш лише за Юпітером?
Думаєш тільки про смерть зірок?
А проте щось та є
(Поцілунками тебе втішаючи, я пошепки додаю,
Перший натяк тобі даю, задачу і загадку),
Щось та в тривкіше за самі зірки
(Багато похоронів, багато-багато днів і ночей мине),
А щось переживе навіть світлосяйного Юпітера,
Переживе і сонце, і всіх супутників з їх орбітами,
І променистих сестер Плеяд.

ДУМКА

Про рівність: нібито гірше буде мені, як іншим ті самі, що й мої, можливості дам і права — нібито власні мої права
не складаються з прав інших людей.

ДУМКА

Про покору, віру і відданість:
Я стою віддалік і дивлюсь — щось разюче е в тому, що величезні маси людей ідуть за тими, хто в людей не вірить.

ДОВГО, ДУЖЕ ДОВГО, АМЕРИКО

Довго, дуже довго, Америко,
На мирних і гладеньких дорогах ти тільки радість
і процвітання знала,
Та прийшов, ох, прийшов час і криз болючих, і перешкод лихих,
і випробувань, яких не минути.
Тож збагни хоч тепер і світові покажи, хто діти твої насправді,
En-Masse
(Бо хто, крім мене, досі збагнув, хто твої діти насправді,
En-Masse?).

ОСПІВАЙТЕ ПОРУ, КОЛИ ЦВІТЕ БУЗОК

Тепер оспівайте мені радість, коли цвіте бузок (згадавши про неї),
О язик і губи, допоможіть мені, в ім'я Природи, спогадів
про літо раннє,
Позбирайте жадані знаки (як ото дітлахи збирають камінчики
чи нанизують мушлі на нитку),
Прикличте квітень чи травень, кумкання жаб у ставках,
пружне повітря,
Бджіл, метеликів, горобця з його простенькою піснею,
Синюха малого і ластівку бистру, не забудьте і дятла,
що блискає золотими крильми,
Лагідний серпанок сонячний, дим, що стелиться низом, імлу,
Мерехтіння вод, повних риби, блакить угорі,
Все, що веселе й іскристе, гомінкі потічки,
Кленові гаї, бадьористі лютневі дні, добування кленового цукру,
І вільшанку, що знай пострибує,— очі блискучі, грудки брунатні,—
Ще й музично-чисто співає вранці і ввечері,
Чи пурхає між деревами в яблуневім садку, будуючи
гніздо для подруги;
Ще — розталий сніг березневий, і вербу з пагонами жовто-зеленими,
Бо осьде весна, осьде літо! Але що це таке, що і в тій порі, і тепер?
Та це ти, знесилена душе, якась бентежна туга за не знати чим;
Нумо, не барімося тут, полиньмо звідси!
О, якби пташкою полетіти!

О, втекти б, попливти б на вітрильнику,
Щоб ширяти з тобою, душе, над усім, у всьому, як корабель на водах!
Збираючи ті натяки, ті прелюди, ту блакить небесну, траву,
ту росу ранкову,
Пах бузку, кущі з темно-зеленим, схожим на серця листям,
Лісові фіалки, маленькі тендітні бліді суцвіття,
що називаються цнота,
Зразки, різновиди — не заради самих себе, а заради всього,
що довкола них,
Щоб висвітлить кущ, який я люблю,— із пташками щоб оспівати
Радість пори бузку, що вертається в спогинах.

МОЯ КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ

У будиночку розвішую я картини, але це не звичайний будинок —
Він округлий, лише кілька дюймів від однієї стінки до другої.
Але гляньте: у ньому є місце для всіх видовищ у світі,
для всіх реліквій!
Ось мальовничі сценки життя, а це — сюжети зі смертю,
А оце — впізнали? — це сам чичероне,
Піднятим пальцем він показує на дорогі картини.

ІСПАНІЯ, 1873-1874

З імли найважчих хмар,
З феодального румовища, із купи кістяків королівських,
Іа тих старих європейських звалищ, понівечених ритуалів,
З руїн соборів, із палаців розвалених, могил ченців
Виглядають свіжі немеркнучі риси Свободи —
все те саме безсмертне обличчя зорить вперед
(Ніби матері твоєї лице, Колумбіє,
Спалах промовистий, як від меча,
Сяйнув аж до тебе).
Ні, ми не забули, що ти спородила нас.
Ти спізнилася? хмариться знов над тобою?

Але ми побачили тебе — і впізнали,
Ти доказ певний дала, на мить відкрила обличчя,
Тож чекай, як чекають скрізь, на свій час.

ЗОРЯНА ОПІВНІЧ

Це твій час, душе, вільний злет у безмовність,
Чим далі від книг, мистецтва, дня зітертого з лиця землі,
уроку готового.
Ти линеш у далеч, мовчиш, пильно стежиш, роздумуєш над тим,
що тобі найлюбіше:
Ніч, сон, смерть і зірки.

МОЯ КАНАРКА

Чи не вважали ми з тобою, о душе, що чудово заглиблюватись
у славні книжки,
Насичуючись думками, сюжетами та міркуваннями?
Але ось ми на самоті з тобою, пташино у клітці,
й твої радісні співи,
Що повітря виповнюють, порожню кімнату, довгий ранок,—
Чи вони не так само чудові, о душе?

Я ВІЗЬМУ ДРОЗДОВЕ ЯЄЧКО З ГНІЗДА

Я візьму дроздове яєчко з гнізда у садку,
Я відламаю гілочку від старого куща аґрусу і піду
проповідувати світу,
Ось побачите: ні єретика, ні насмішника я не зустріну;
Ось побачите: я викличу на змагання ченця і його поганьблю;
Ось побачите: я всім покажу червоний, аж гарячий томат і з берега
білий камінчик.

НА КОРАБЛІ ЗА ШТУРВАЛОМ

На кораблі за штурвалом
Молодий керманич обережно кермує.
Крізь туман з океанського берега долинає печально
Дзвін... О дзвін пересторoги, розхитаний хвилями!
І справді, вчасна пересторога: дзвін лунав над океанськими рифами,
Дзвонить, і дзвонить, попереджає про небезпеку.
Ти на посту, о керманичу, зважай на гучну осторогу,
Повертається, швидко змінює галс вантажне судно
під вітрилами сірими,
Чудове, шляхетне судно з усім своїм вантажем коштовним
летить собі далі радо і впевнено.
Проте — о кораблю, кораблю безсмертний! О кораблю на борту корабля!
Кораблю тіла, кораблю душі, що мандрує, мандрує, мандрує.

КОРІННЯ І ЛИСТЯ САМЕ

Це коріння і листя саме,
Запахи, що линуть до чоловіків та жінок із диких лісів
і з-над ставків,
Кінський щавель і гвоздики любові, пальці,
що обіймають міцніш за лозу виноградну,
На світанку зливи пісенні з горла птахів, що ховаються
в листі дерев,
Леготи землі та любові, що віють від живих берегів до нас
на живий океан, до вас, о мореплавці!
Ягоди приморожені й котики березневі стрічають
юнака чи дівчину, що напровесні в поле виходять,
Бруньки любові перед тобою і в тобі, хто б ти не був,
Бруньки, що, як ведеться, розпукнуться у свій час;
Якщо ти даси їм сонця тепло — вони розкриються і дадуть тобі
форму, колір і запах,
Якщо ти станеш для них поживою і вологою — вони стануть
квітками, плодами, галуззям тонким і деревами.

Я ДОВГО ШУКАВ

Я довго шукав провідну тенденцію,
Ключ до історії, ключ до себе самого й до цих пісень —
аж нарешті знайшов:
Ключ цей не в нумерованих сторінках байок у книгозбірнях
(їх я ні приймаю, ні відкидаю),
Ані в легендах він чи ще у чомусь такому.
Він в сучасності — у сьогоденному світі,
Він в Демократії — сутності та меті минувшини усієї,
Він сьогодні в житті чоловіка чи жінки — простої людини сьогодення,
Він у мовах, у звичаях, у літературі й мистецтві,
Він у розмаїтості виробів, суден, машин, політик, вірувань,
удосконалень сучасних і взаємообміну націй,
Все для сучасності — все для простої людини сьогодення.

З МИСУ МОНТОК

Я стою немов на величавому дзьобі орла,
Океан на сході очі мої вбирає (лише океан і небо),
Здіймаються хвилі, баранці, кораблі вдалині.
Дикий неспокій, сніжні кучеряві вершечки —
одна за одною котяться хвилі,
Вічно шукаючи берег.

СМОЛОСКИП

На північно-західнім березі вночі стоїть гурт рибалок і спостерігає,
А інші в озеро вийшли і б'ють остями лосося;
Каное — невиразна тінь — пливе темними водами
Із смолоскипом, що палахкотить на носі.

ПРОЩАВАЙ, УЯВО!

Прощавай, Уяво!
Прощавай, дорогий мій друже, дорога любове!

Я йду — і не знаю куди,
І що попереду жде, і чи зустрінемось знов;
Отож — прощавай, Уяво!
Але востаннє — дай мені озирнутися;
Годинник цокає у мені повільніше, тихіше,
Час іти у смеркання, серце ось-ось перестане битися.
Довго жили ми, раділи, пестили одне одного;
Чудово! Та пора розлучатись... Прощавай же, Уяво.
Тільки не квап мене.
Справді довго жили ми, спали, очищалися, достоту водно злилися,
І якщо ми помрем, то помремо разом (так, залишимося
одним цілим),
І куди б не пішли — ми підемо разом, назустріч прийдешньому;
Може, нас це мине, і ми поговоримо, і пізнаємо ще щось,
Може, саме ти поведеш мене до справжніх пісень (чи не так?),
Може, дійсно, саме ти відкриваєш браму смерті, повертаєш ключ...
Отже, зараз
Прощавай... і привіт! моя Уяво.